Ազգ
AZG
armenian newspaper

Ապրիլ 27, 1991
շաբաթ
եռօրեայ թերթ
Ա տարի, թիւ 21
գինը՝ 30 կոպ.

հասցէն՝
Երեւան 375010,
Ալավերդյան 47
հեռ. 58-1841
ֆաքս (8-852) 56-2941

Օզալը ելք է առաջարկում դեպի արտաքին աշխարհ

— Անկարայի ռադիոն, վկայակոչելով «Հյուրրիյեթ» թերթը, հաղորդում է, թե Թուրքիայի կառավարությունը պրեզիդենտ Օզալի ցուցումներով, ապրիլի 24-ին, որը հայերի կողմից այսպես կոչված ցեղասպանության օր է համարվում, հանդես է եկել տրանսպորտի եւ հաղորդակցության բնագավառում Հայաստանին օգնություն ցուցաբերելու նախաձեռնությամբ: Ըստ «Հյուրրիյեթ»-ի, արտգործնախարար Ալփթեմոչինը հայտարարել է, թե Թուրքիան մտադիր է Հայաստանը դուրս բերել արտաքին աշխարհ:

— Ապրիլի 24-ին, ճիշտ այն օրը, երբ համայն հայությունը ոգեկոչում էր անհատույց մնացած ցեղասպանության նահատակների հիշատակը, Օզալի Թուրքիան մեծահոգաբա՞ր ու վեհանձնորե՞ն դեպի արտաքին աշխարհ բացվելու դուռը ցույց տվեց մեզ: Օզալը կարող էր այդ անել ապրիլի 23-ին կամ 25-ին: Բայց ո՛չ, արտաքին սպառման համար նա հենց ա՛յդ օրն էր ընտրել:

Պատրա՞ստ ենք այսպիսի ողորմաբեր կուլ տալ:

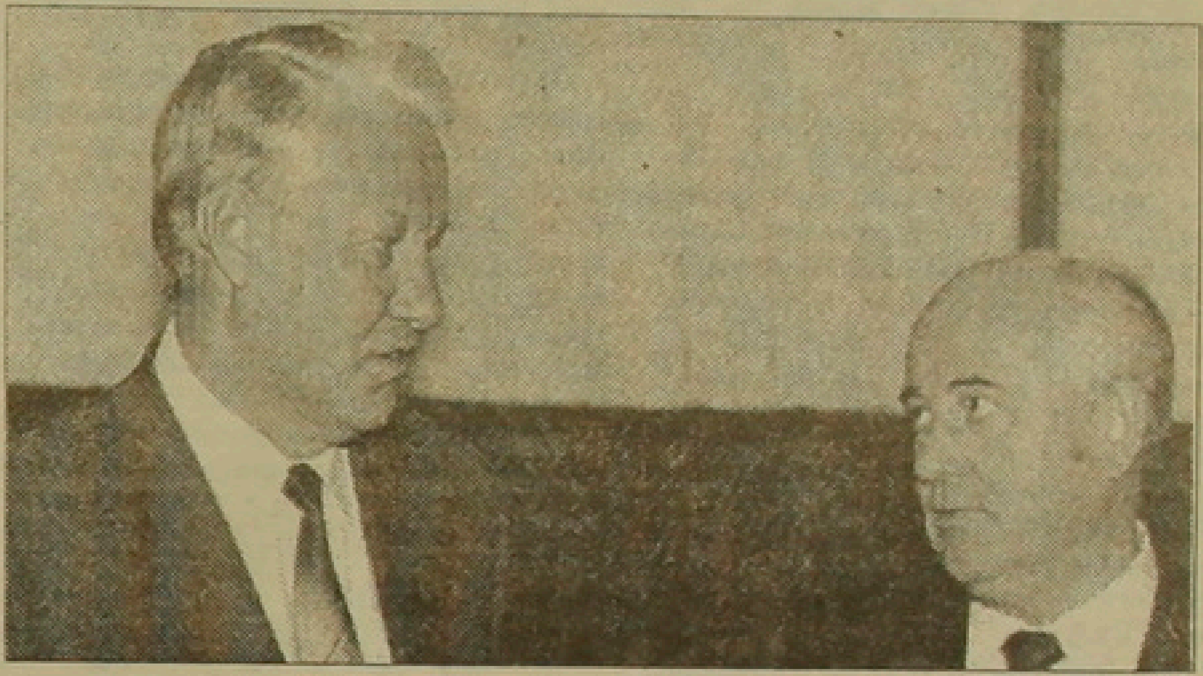

Բորիս Ելցին. «Պրեզիդենտը գնաց զիջումների»

Հինգշաբթի օրը, Մոսկվայում, ՌԽՖՍՀ ժողովրդական պատգամավորների հետ փակ հանդիպման ժամանակ Բորիս Ելցինը տեղեկացրեց իր միութենական հանրապետությունների ղեկավարների հետ ունեցած պրեզիդենտ Գորբաչովի հանդիպման մանրամասները, որի արդյունքն եղավ համատեղ Հայտարարությունը:

Ըստ Բ. Ելցինի, **«Պրեզիդենտը առաջին անգամն էր իրեն մարդավայել պահում եւ իր նախկին շատ հայացքներից հրաժարվեց»**: Հանդիպումը տեւել է 9,5 ժամ, որի ընթացքում 80 տոկոսով վերամշակվել է համատեղ Հայտարարության նախագիծը: Բ. Ելցինը հավաստիացրել է պատգամավորներին, թե **«ոչ մի քայլ ետ չի նահանջել ռուսաստանյան սկզբունքներից»**:

Ըստ նրա, պրեզիդենտը ճանաչել է հանրապետությունների իրավունքը՝ կազմել ինքնիշխան պետությունների միություն ինչպես նաեւ ճանաչել բոլոր այն հանրապետությունների քաղաքական ինքնիշխանությունը, որոնք մտադիր չեն Միութենական պայմանագիրը կնքել: Պրեզիդենտը հաստատել է, որ երկրի նոր Սահմանադրության ընդունումից հետո կանցկացվեն իշխանության նոր մարմինների ընտրություններ եւ ժողովրդական պատգամավորների համագումարի ինստիտուտը երեւի կվերացվի:

Մ. Գորբաչովը, ինչպես հաստատում է Բ. Ելցինը, պնդել է, որ Միութենական պայմանագիրը կնքվի մայիսին, բայց հանրապետությունների ղեկավարները չեն համաձայնել դրա հետ եւ հայտարարել են, թե իրենց 99 տոկոսով բավարարում է Միութենական պայմանագրի այն նախագիծը, որը ներկայացրել է Ռուսաստանյան Ֆեդերացիան: Այն հարցին, թե արդյոք Գորբաչովը հերթական անգամ կհրաժարվի՞ իր խոսքերից, Ելցինը հավաստիացրել է, որ եթե դա կատարվի, ապա այնժամ ինը հանրապետությունները, առանց կենտրոնի, ուղիղ պայմանագրեր կկնքեն միմյանց միջեւ:

Վալյուտայի մասին հայտարարվել է, թե հանրապետություններն իրենք պետք է տնօրինեն իրենց իսկ վաստակած վալյուտան: Նրանց երաշխավորվում է նաեւ իրենց արտադրանքի արտահանման գլխավոր արտոնագրումը: Պրեզիդենտը խոսք է տվել ինը հանրապետությունների ղեկավարներին մեկ շաբաթից ներկայացնել երկրի արտաքին պարտքի մասին տվյալները:

Գործադուլների վերաբերյալ, ըստ Ելցինի, այս շաբաթ նախապատրաստվում է կնքումը մի շատ կարեւոր փաստաթղթի, որը հնարավորություն կտա «ջուր դուրս գալ» գործադուլներից:

Հանդիպման ժամանակ, հանրապետությունների ղեկավարները նաեւ հարց են բարձրացրել, որ գների կտրուկ բարձրացման հետ կատարված որոշ զիջումների գնալ: Պրեզիդենտը խոսք է տվել 5 տոկոսանոց ելամտահարկը հանել եւ որոշ այլ միջոցառումներ ձեռնարկել՝ կապված գների բարձրացումը մեղմելու հետ: Այն ինը հանրապետությունները, որոնք կստորագրեն պայմանագիրը, կստանան միասնական տնտեսական տարածություն եւ մյուսների համեմատ հետագա զարգացման լավ պայմաններ:

ԽՍՀՄ արտգործնախարարը Կիսլովոդսկում հանդիպեց ԱՄՆ պետքարտուղար Բեյքերին

Հինգշաբթի օրը Կիսլովոդսկում տեղի ունեցավ նախարար Ա. Բեսսմերտնիխի եւ պետքարտուղար Բեյքերի աշխատանքային հանդիպումը, որի հիմնական թեման Մերձավոր Արեւելքի դրությունն էր եւ արաբա-իսրայելյան կոնֆլիկտի կարգավորման ուղիների հարցը: Խորհրդային արտգործնախարարը «Ինտերֆաքսի» թղթակցին հայտարարել է այն մասին, թե հարկավոր է մշակել մերձավորարեւելյան կոնֆերանսի իրավական եւ իրավաբանական հիմքերը, թե ինչ ձեւով պետք է ապահովվի պաղեստինցիների մասնակցությունը, որոշել աշխատանքի փուլերը: Սկզբնական փուլը կարող է լինել շրջանային կոնֆերանսը: Հետագայում կարգավորման պրոցեսը պետք է առնչվի պաղեստինյան հիմնահարցի եւ արաբա-իսրայելյան կոնֆլիկտի հետ: Վերջնակետը կլինի միջազգային կոնֆերանսը: Բեսսմերտնիխը հայտարարել է նաեւ, որ խորհրդային տեսակետը «բազմատարբերակ է»: Եկել է ժամանակը, երբ պետք է աշխատել միասնաբար, բոլոր կողմերի հետ, այլապես չի հաջողվի հասնել դրական արդյունքների:

Բուշը լավատես է միջինարեւելյան տագնապի լուծման նկատմամբ

Արձագանքելով ներկայումս Թել-Ավիվում բանակցություններ վարող իր պետական քարտուղարի երեկ առավոտ կատարած հայտարարություններին, պրեզիդենտ Բուշը երեկոյան հայտնեց, թե ինքը լավատես է միջինարեւելյան տագնապի լուծման հեռանկարների նկատմամբ, հակառակ դեռեւս գոյություն ունեցող լուրջ խոչընդոտներին:

Իսկ այդ խոչընդոտները, ըստ պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքերի, գլխավորաբար երկուսն են.

1. Իսրայելը համաձայն չէ տագնապը հարթելու գծով ՄԱԿ-ի հովանավորությամբ միջազգային ժողով գումարելու սիրիական եւ ընդհանրապես արաբական առաջարկին:

2. Թել-Ավիվը չի ընդունում բանակցությունների կլոր սեղանի շուրջը Արեւելյան Երուսաղեմը ներկայացնող պաղեստինցիներ տեսնելու գաղափարը, այդ փաստի մեջ նկատելով Երուսաղեմի նկատմամբ իր «սուվերեն իրավունքների» ոտնահարումը:

Անդրադառնալով Ջ. Բեյքերի եւ Իսրայելի արտգործնախարար Դեյվիդ Լեւիի միջեւ երեկ կայացած հանդիպմանը, ամերիկյան մի բանբեր երեկոյան հայտարարեց, թե բանակցություններն առաջ են գնացել, եւ խոսք չի կարող լինել դրանք դադարեցնելու մասին:

Սով Աֆրիկայում

Ըստ բրիտանական Save the people մարդասիրական կազմակերպության աֆրիկյան երկրներում վերջերս կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքներին, այս տարի եւս սով է ըսպառնում Աֆրիկյան բազմաթիվ երկրներում, մեծ մասամբ որպես հետեւանք տարիներից ի վեր շարունակվող երաշ[illegible]ի եւ մշակելի տարածությունների վատ ոռոգման:

Ըստ այդ կազմակերպ[illegible]ության նախատեսությունների, սովից կտառապեն մոտավորապես 27 միլիոն մարդ, որոնց մեծ մասը երեխաներ:

ԽՄԿԿ պլենումը որոշեց չքննարկել Գորբաչովի հրաժարականի հարցը

Մոսկվայում անցկացված ԽՄԿԿ Կենտկոմի պլենումում գլխավոր քարտուղար Միխայիլ Գորբաչովը հայտարարեց, թե կհրաժարվի իր պաշտոնից, եթե նման ցանկություն հայտնի պլենումը: Գորբաչովի հակիրճ ելույթից հետո, նրա տեղակալ Վլադիմիր Իվաշկոն նշեց, որ նման հարց օրակարգում չկա:

Ռուսաստանի կոմունիստական կուսակցության առաջին քարտուղար Իվան Պոլոզկովը քննադատեց Գորբաչովի գործունեությունը: Նա հատկապես կոչ արեց պրեզիդենտին արտակարգ դրություն մտցնել երկրում եւ ուշադրություն դարձնել կուսակցության հիմնահարցերին: Ղազախստանի կոմկուսի առաջին քարտուղար, պրեզիդենտ Ն. Նազարբաեւը Գորբաչովին կոչ արեց գնալ զիջումների, որպեսզի իրականացվեն առաջադեմ տնտեսական բարեփոխությունները:

Պլենումի վերջում քվեարկության դրվեց քաղբյուրոյի որոշումը, այն է՝ պլենումում չքննարկել գլխավոր քարտուղարի հրաժարականի հարցը, որը ձայների մեծամասնությամբ ընդունվեց:

Պլենումն ընդունեց նաեւ «Երկրի իրադրության եւ տնտեսական ճգնաժամից դուրս գալու մասին» որոշումը, որտեղ նշվում է, որ երկրի նման ծանր իրավիճակը ոչ միայն պայմանավորված է անցյալի ժառանգությամբ, այլեւ վերակառուցման ընթացքում թույլ տրված սխալներով:

Ուստի որոշվեց կնքել Միութենական պայմանագիր, որը հիմք կհանդիսանա ազգամիջյան համերաշխության եւ հասարակության համախմբման, երկրում սահմանադրական կարգականոնի վերականգնման համար: Կոչ արվեց ակտիվորեն օգտագործել ԽՍՀՄ պրեզիդենտի բոլոր հնարավորությունները՝ երկիրը ճգնաժամից դուրս բերելու համար: Պլենումը պաշտպանեց մեկ-երկու ամսում հակաճգնաժամային միջոցառումների արտակարգ ծրագրի իրագործումը եւ միասնական ֆինանսաբյուջետային համակարգի ստեղծումը: Պլենումը հանդես եկավ նաեւ հրամայական խնդրով, այն է՝ «Քաղաքական մեթոդներով հակադրվել հակասոցիալիստական բոլոր այն ուժերին, որոնք ձգտում են փոխել հասարակարգը, վերածնել երկրում կապիտալիզմը, ոչնչացնել խորհրդային հասարակարգը, թուլացնել ԽՍՀՄ ներքին եւ արտաքին անվտանգության անխախտությունը»:

Չեռնոբիլի աղետի 6-րդ տարին

Գորբաչովը առավել օգնություն է խնդրում

Հայտարարելով, որ այժմ, Չեռնոբիլի աղետից 6 տարի անցնելուց հետո, հետզհետե ավելի ճշգրիտ պատկերացում է կազմվում այդ հրեշային պայթյունի իսկական տարողության մասին, պրեզիդենտ Մ. Գորբաչովը երեկ կոչ ուղղեց արտասահմանյան պետություններին եւ հատկապես զարգացած երկրներին, որ ավելի տարողունակ օգնություն ցույց տան շրջանին, որի բնակչությունն ու բնությունը դեռեւս տառապում են աղետի հետեւանքներից, մասնավորապես ճառագայթումից: Տակավին անցյալ շաբաթ բժիշկները հայտարարել էին, որ ճառագայթումից մահացածների թիվն անցել է 7000-ից:

Երեկ, բազմաթիվ երկրներ, այդ թվում Մ. Նահանգները, Չեռնոբիլի աղետի 6-րդ տարեդարձի առթիվ մեծաքանակ օգնություն են փոխադրել շրջան:

Ռուս զինվորը ավերիների զոհ դարձավ

Երեկ, ուրբաթ օրը, զինված ընդհարում տեղի ունեցավ, մի կողմից ՆԳՄ զորքերի եւ ԼՂԻՄ-ի արտակարգ շրջանի պարետատան ուժերի եւ մյուս կողմից Ադրբեջանի ՕՄՈՆ-ի միջեւ, հաղորդում է ԼՂԻՄ-ի ՆԳՄ վարչությունը: Սկզբում, ըստ հասած տեղեկությունների, Ադրբեջանի Միրբաշիրի շրջանի Ղաֆանլը գյուղի կողմից ադրբեջանցիների զինված խումբը գնդակոծել է ԽՍՀՄ ՆԳՄ զինվորական այն պահակախումբը, որ պաշտպանում էր Մարտակերտի շրջանի Սեյսուլան հայկական գյուղի դաշտում աշխատող մարդկանց: Գնդակոծության ժամանակ մահացու վիրավորվեց ՆԳՄ շարքային Անատոլի Պակշինը, որը մահացավ հիվանդանոց տանելու ճանապարհին: Պատահարի վայրը մեկնած օպերատիվ խումբը նույնպես գնդակոծվեց վերը հիշված Ղաֆանլը գյուղում դարանակալած ոստիկանների եւ զինյալ ադրբեջանցիների կողմից:

«ԻՖ»-ի թղթակիցը տեղի ունեցած գնդակոծումները բնութագրեց իբրեւ իսկական մարտ: Զոհերի մասին տվյալներ դեռ չեն ստացվել:

Միաժամանակ, Ադրբեջանի ՊԱԿ-ը հաղորդում է, թե վերջին երկու օրերին Հայաստանի տարածքից իրագործվում են խմբային հարձակումներ Լաչինի շրջանի վրա: Գորիսի շրջանի կողմից մի խումբ, ավտոմեքենայով մոտեցել է վերին Ջիջինլի գյուղին եւ գնդակոծել այն: Մի այլ խումբ Գյուլյաբերդ գյուղում փորձել է պատանդ վերցնել տեղի հովվին եւ քշել հանրային հոտը: Հովիվը կարողացել է թաքնվել իսկ զինծառայողները վերադարձրել են հոտը:

digitised by A.R.A.R.@

Հ. ՎԱՍԻԼՅԱՆ.

«Ժողովուրդը հավիտենական գերարժեք է»

մտորում է վաթսունականների քաղկալանավորը

Հանրաքվե

Ազգային ազատագրական շարժման 60-ական թվականներին սկսված փուլում (ընդհուպ մինչեւ 1987 թվականը) առկա էին երկու ուղղություն:

Առաջինը բացահայտորեն սկզբնավորվեց «յոթ հայրենասերների դատավարությամբ», 1964 թվականին (Խաչիկ Սաֆարյան, Վիգեն Բաբայան եւ ընկ.):

Այդ խմբի ծերբակալմամբ ընդհատված հայրենասիրական գործունեությունը շարունակեցին յոթ նոր անձինք, նոր կազմակերպություն հիմնելով եւ ձեռնարկելով «*Հաճաւն Հայրենիքի*» ամսագրի հրատարակումը:

Հայրենասիրական նոր խմբի յոթ անդամներից չորսը (Հայկ Խլկաթղարյան, Աստուր Բաբայան, Գեւորգ Հեքիմյան, Սարգիս Թորոսյան) անմիջականորեն առնչված էին առաջին յոթնյակի հետ:

Ինչպես առաջին, այնպես էլ այս` մեր նոր յոթնյակը, բարձրացնում էր Ղարաբաղըն ու Նախիջեւանը Հայաստանին վերադարձնելու հարցը, դատապարտում հայ եւ ընդհանրապես բոլշեւիկների հակազգային, հակահայկական քաղաքականությունը, քննադատում խորհրդային կոչված վարչաբյուրոկրատական համակարգը` այն համարելով կենսամեռ:

Նշածս յոթնյակի կազմավորման ժամանակներում ծնւավորվեց մեկ խմբավորում եւս` Հայկ Խաչատրյանի, Ստեփան Զատիկյանի եւ Շահեն Հարությունյանի նախաձեռնությամբ:

Այս խմբավորումը բարձրացնում էր Հայաստանի անկախացման հարցը:

Հետագայում, երբ երկու խմբավորումներըն էլ բանտարկված էին, Մորդովիայի ու Սոլիկամսկի քաղաքական գաղութներում տեւական վեճեր են եղել երկու ուղղությունների ներկայացուցիչների միջեւ, չնայած դա դույզն իսկ չի ստվերել մեր հարաբերությունները... Ստվերները հայտնվեցին շատ ավելի ուշ, երբ արդեն գնդակահարված էր Ստեփան Զատիկյանը...

Վաթսունական թվականներից սկսած առ այսօր մենք մեր տեսակետներն ու քաղաքական համոզմունքները չենք փոխել եւ դրանցում իր աննդժելի, սրբազան տեղն ունի հայ ժողովրդի անկախության իղձը: Հենց ա՛յդ պատճառով մի քանի մանկամիտ կողմնակիցներ ու քաղաքական «դիվիդենդներ» շահելու, որոշակի ուժերի հաճոյանալու ու վարձատրվելու, անձնական փառասիրական նկրտումները բավարարելու համար, պատեհ ու անպատեհ առիթներով չենք շահարկում այն: Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի սիրած արտահայտությամբ` «տրիվիալ» ճշմարտություն է, բայց ստիպված եմ կրկնել. բոլոր արարածները ձգտում են ազատության: Ծավալին ա՛յն է, որ երեսպաշտները` մարդ-արարածի այդ բնական ձգտումը միշտ չարաշահել եւ չարաշահում են, նորից օգտագործում են հենց նրա դեմ:

Մենք շա՛տ ավելի լրջորեն եւ իրո՛ք ենք անկախություն ուզում, ի տարբերություն ամեն օր միտինգներում այդ մասին գոռգոռացողների:

«Հայ Դատը» չի ուզում, որ անկախության խայծով մեր ժողովրդին տանեն կործանման:

Մի ժամանակ զինված կազմավորումներ ունեցող կազմակերպությունների միավորվելու փորձ արվեց, որ չկայացավ: Այդ առիթով հանդիպումներից մեկին ներկա գեներալ Սուրկովն այսպիսի մի պատկեր ներկայացրեց. «Ենթադրենք,- ասաց նա,- որ ձե՛ր ասած ռուսական զավթիչ բանակը դուրս է հանված Հայաստանից: Հայաստանը մոտ երեք հարյուր կիլոմետր երկարություն ունի: Թուրքական մարտական ուղղաթիռների տորմիղը մարտական թռիչքով այն կանցնի մոտավորապես մեկ-մեկուկես ժամվա ընթացքում: Դրանից հետո Հայաստանում կմնան միայն կիսահալ քարեր...»:

Լենինը 1918 թվականին ռուսական զորքերը ետ կանչեց Կովկասյան ռազմաճակատից եւ թուրքական բանակը մտավ Հայաստան:

Երբ Օզալի ականջին Գորբաչովը մի քեթեւ փսփսա... Արեւելյան Հայաստանը կարող է արժանանալ Արեւմտյանի ճակատագրին:

Ամերիկյան սենատի, Եվրախորհրդարանի եւ ամստերդամյան «ոչ պաշտոնական» հավաքի հայաստանյան «եղբայրությունը» հայտարարում է, թե Թուրքիան այլեւս 15 թվականի մարդակեր գազանը չէ, թե նա քաղաքակրթվել եւ անցել է խոտով սնվելուն, այլեւս այդպիսի բան չի անի, եթե ուզենա էլ, ՄԱԿ-ն ու Եվրախորհրդարանը, ամենակարեւորը` ամերիկյան «ծանոթ» սենատորները,` թույլ չեն տա...

Թվում է այս կերպ կարելի է խաբել մանկապարտեզի երեխաներին, բայց... համոզ մեզ` հավատացողներ կան: Ստիպված եմ նորից մի «տրիվիալ» հարց տալ «հավատացյալներին», ինչու՞ վերոհիշյալք չեն պաշտպանում Պաղեստինի արաբներին, Լիբանանին, ինչու՞ Կիպրոսից չեն վտարում զավթիչներին, որք են ներկայիս` «քաղաքակրթված» թուրքերը...

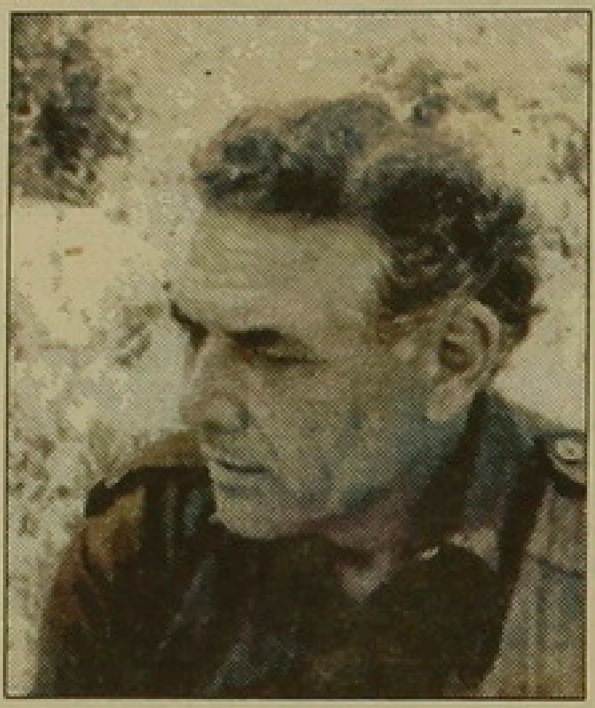

Յոթանասուն տարի այս կայսրության ամենասարսափելի, անփարենպաստ պայմաններում ապրել ու դիմացել ենք, իսկ երբ հնարավորություն է ստեղծվում քիչ թե շատ տանելի պայմանների անցնելու, ապագա իրակա՛ն անկախության նախապայմաններ ստեղծելու, մեզ կոչ են անում դուրս գալ ու մնալ թուրքի, ադրբեջանցու «բարիկամեցողության» հույսին... Նման վարքագծի ջատագովներին ես չեմ կարող համարել հայ ժողովրդի բարեկամներ: Մեր այս չսիրած Խորհրդային Միության կազմում, արդեն նոր` ինքնուրույն կարգավիճակով, երաշխավորված է գեթ ժողովրդի ֆիզիկական գոյությունը:

Անկախությունը միտինգներում չի նվաճվում եւ ոչ էլ առ ի քրիստոս հղած աղոթքներով... Միտինգներն ու աղոթքներն ամբոխին խաբելու համար են, ցանկալիի պատրանք ստեղծելու համար:

Բնութագրող է, որ խոսքով Արցախը Հայաստանի մաս հայտարարելու ջատագովները մի քանի ամիս հետո` գնացին Մութալիբովի ու Օզալի հետ համաձայնության... Ե՞րբ էր Արցախն ավելի մոտ Հայաստանին, հայհոյված Վոլսկու կառավարման օրո՞ք, թե՞ այսօր... Անկախության գործընթաց հռչակելուց եւ միութենական հանրաքվեին չմասնակցելուց հետո չէ՞ր, որ Արցախը փաստորեն Ադրբեջանի կազմից դուրս բերող, այդտեղ հատուկ կառավարում մտցնող Գորբաչովը միանշանակ հայտարարեց, որ Արցախը Ադրբեջանի անբաժանելի մասն է...

Նկատենք նաեւ, որ իշխանություն նվաճելուց հետո աստիճանաբար սառեց ՀՀՇ-ի անկախության կոչերի ջերմությունը: Դրանք այժմ խիստ ջերմացել են նրանց մոտ, ովքեր իշխանության գաքայից իրենց հավակնած բաժինը չեն ստացել:

Այո՛, մենք չափավորության, իրական հնարավորությունների ճանապարհով գնալու կողմնակից ենք: Այս առումով, թվում է, ավելի իրապաշտական է Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի դիրքորոշումը:

Հայաստանն առայժմ պետք է մնա նոր ձեւավորվող Խորհրդային ինքնուրույն պետությունների տնտեսական, ռազմական ու քաղաքական համագործակցության կազմում, քանզի այլընտրանք չունի: Երբ անկախանալու հնարավորություն առաջանա, ոչ մի ժողովուրդ, ոչ մի վայկրյան չի մնա կախյալ, ինչ որոշումներ էլ ընդունեն միտինգներում, գերագույն խորհուրդներում ու «միավորումներում»:

1920 թվականին Ադրբեջանը շրջահայացորեն մի գիշերում «մուսավաթից» գունափոխվեց «բոլշեւիկի» եւ շահեց Նախիջեւանը, Ղարաբաղը: Այժմ, անկախանալու մեզնից անհամեմատ ավելի հնարավորություններ ունենալով, Մութալիբովը չի շտապում «փեշերը քշտել ու առաջ ընկնել», քանզի հասկանում է, որ այդ դեպքում կկորցներ ոչ միայն Արցախը...

Հասարակարգերը, կայսրություններն ու նվաճողները գալիս ու գնում են, իսկ ժողովուրդն իր շահերով` մնայուն, հավերժական գերարժեք է:

Հանուն դրա, ճարահատյալ հանդուրժում ենք նախորդ երեքը: □

ԹՈՒՂԹԸ ՊԼԱՆԱՎՈՐԵԼ ԵՆ, ԲԱՅՑ...

Ծնչող էր մամուլի տանը ստացած տպավորությունս: Շատերի դեմքին մտահոգություն կար. տասնյակ թերթեր ու ամսագրեր ժամանակավորապես չեն հրատարակվի:

Անկեղծ ասած, այս վիճակը վաղուց էր սպասվում: Բանն այն է, որ մասնակիորեն է մեզ առաքվում նախատեսված քանակությամբ թուղթը: Իսկ այժմ սպառվելու վրա են պաշարները: Առանձին տեսակներ էլ բոլորովին չեն մատակարարվել: Պակասը, ըստ թղթի տեսակների, ունի հետեւյալ պատկերը. լրագրայինը` 50 տոկոս, տպագրականը` 44 տոկոս, օֆսեթ` 15, կավճապատ` 50, բարձր տպագրական` 100:

Հայաստանի թղթի գերակշռող մասը մատակարարում են Ռուսաստանի, մասնավորապես` Բելոռուսիայի, Ուկրաինայի եւ Լիտվայի ձեռնարկությունները: Նրանք այժմ հրաժարվում են մատակարարել գործող սկզբունքներով: Իսկ ԽՍՀՄ պետպլանը եւ ԽՍՀՄ թղթի եւ ցելյուլոզայի նախարարությունը անկարող են վերջիններիս պարտավորեցնել կատարելու իրենց պայմանագրային պարտավորությունները:

- Հիմքեր չունենք,- նկատում է Հայաստանի պետմատի «Հայշինանյութամեծառ» ֆիրմայի բաժնի վարիչ Արտավազդ Մելքոնյանը: Օրինակ, մեր հիմնական մատակարարողին` Սոլիկամսկի ցելյուլոզայի եւ թղթի կոմբինատին, միութենական պետպլանը չի մատակարարում անհրաժեշտ քանակությամբ հումք եւ նյութեր, իսկ միութենական նախարարությունը չի աջակցում կոմբինատի կոլեկտիվին հիմնելու նոր հզորություններ: Հումքով եւ նյութերով չի ապահովվում նաեւ Լատվիայի «Գրիգիշկես» միավորումը, որը պատրաստ է նույնպես Հայաստանին մատակարարել թղթով: Ուկրաինայի եւ Բելոռուսիայի ձեռնարկությունների կոլեկտիվներն ուղղակի հայտարարում են, որ անցնելով տնտեսական ինքնուրույնության, իրենք են սահմանելու սպառող հանրապետությունների պետական պատվերները:

Այնուհանդերձ, բոլորովին սպառված չեն Սոլիկամսկի կոմբինատից թղթի ամբողջ ֆոնդը ստանալու հնարավորությունները: «Թղթի դիմաց,- ասում են,- տվեք սննդամթերք»: Պահանջում են մի բան, որի կարիքը մենք այնքան ենք զգում: Անհնարին է: Նաեւ անհնարին է ձեռք բերել վալյուտայով: Այսօր այն մեզ անհրաժեշտ է ավելի կարեւոր նպատակների համար: Մնում է հաշտվել մամուլի մատակարարման հետ:

Սակայն, դժբախտաբար այս դեպքում էլ խոչընդոտում են շրջափակումները: Ի դեպ, Սոլիկամսկից, նույս վայրերից հեռագրում են Հայաստանի ֆիրմային, որ Ադրբեջանի տարածքով ուղարկվել են թղթով լի գնացքները: Ասել է թե` քանդում են տրվել ամիսների մեր ջանքերը: Բայց ո՞վ եւ ինչպե՞ս մեղադրես: Պետական կառավարման համակարգը ուժասպառ է եղել եւ խարխլվել: Անհուսալի են նաեւ տնտեսական կառուցվածքները: Հներն անուժ են կամ վերացված, նորերն էլ թույլ են կամ դեռ չեն հիմնվել: Մնում է, որ թղթի ներմուծման բոլոր գործերը (ֆոնդավորում, լիմիտավորում, ֆոնդերի ամրակցում) այսուհետեւ տնօրինի Հայաստանի էկոնոմիկայի պետական կոմիտեն:

Եւ ամենակարեւորը, ժամանակն է վերանայել մեր մոտեցումը թղթի հատկացման նկատմամբ, խնայողաբար օգտագործել մեր իրական պաշարները: Թուղթը առաջին հերթին կհատկացվի բովանդակալից թերթերին եւ ամսագրերին:

Զանգվածային լրատվության միջոցներ հեղեղում ժամանակի դատին քննություն չեն բռնում շրջանային, գործարանային եւ կոլտնտեսային տասնյակ թերթեր: Վաղուց դրանց մեծ մասը կորցրել է իր ընթերցողին: Եւ առանց չափազանցության կատարում են սոսկ թուղթ կլանողի դեր: Նմանօրինակ դերում են հայտնվել նաեւ հանրապետական եւ գերատեսչական առանձին լուսթեր, ամսագրեր, տպագրական այլեւայլ արտադրանք: Առհասարակ այս ամենի հետագա գործունեության մեջ կարող է հստակություն մտցնել Հայաստանի խորհրդարանի կողմից մշակվող մամուլի մասին օրենքը: Վերջերս զգացվում է նաեւ գրելու թղթի պակասը: Հիմնարկ-ձեռնարկություններում, հատկապես խմբագրություններում նկատել եմ, որ մարդիկ գրում են օգտագործված թղթի մաքուր կողմին: «Խանութներում թուղթ չկա»,- դժգոհում են նրանք: Գրելու, ինչպես նաեւ պետորականիշով եւ գունավոր թղթի տեսակները պլանավորում, ֆոնդավորում եւ լիմիտավորում է Հայաստանի պետմատը: Կրասնոկամսկի, Վոլոգդայի եւ Տուրինսկի ձեռնարկությունները մատակարարում են լիմիտավորած թղթի միայն 10 տոկոսը, իսկ սպիտակ թուղթ բոլորովին չեն առաքել մեզ: Պատճառները այդ ձեռնարկություններում էլ նույնն են. հումք չկա, տվեք վալյուտա...

Առանձին լրագրողներից եւ տպագրիչներից երբեմն լսել եմ. «Այսինչ կազմակերպությունները գարտուղի ճանապարհներով են հայթայթում թուղթը»: Իրականում այդ կազմակերպությունները գործարքի մեջ մտնելով ձեռներեց մարդկանց հետ, կարողանում են շուկայական գներով հեռավոր վայրերից ներմուծել թուղթը: Ուրեմն եկեք իմանանք գործի էությունը եւ «գարտուղի» պիտակը չկպցնենք ձեռներեցներին: Չմոռանանք, որ շուկայական հարաբերություններում այսօր շատ բան ունենք նրանցից սովորելու:

Մ. ՂԱԶԱՐՅԱՆ.

ՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻԿԸ` ԵՂԵՌՆԻ ԶՈՀԵՐԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ապրիլի 23-ին, Մեծ եղեռնի զոհերի հուշահամալիրի առջեւ, տեղի ունեցավ Հայաստանի ֆիլհարմոնիկ նվագախմբի համերգը նվիրված 20-րդ դարի առաջին եղասպանության 76-ամյակին: Այն կազմակերպվել էր նվագախմբի եւ Երեւանի քաղաքապետարանի նախաձեռնությամբ:

Ներածական խոսքով հանդես եկավ նվագախմբի ղեկավար Լորիս Ճգնավորյանը:

Երեւանի քաղաքապետ Համբարձում Գալստյանը նշեց, որ այսուհետեւ ամեն տարի ապրիլի 24-ին ժողովուրդը կգա այստեղ լսելու դասականների ռեքվիեմները:

Համերգի ընթացքում հնչեցին Շուբերտի, Բեթհովենի, Խաչատրյանի եւ Չայկովսկու ստեղծագործությունները:

Իսկ երբ մոտեցավ մայրամուտը, հազարավոր մոմեր վառվեցին հավաքվածների ձեռքերում: Հիշատակի երեկոն ավարտվեց «Հայր Մեր»-ի եւ «Մեր Հայրենիք»-ի կատարմամբ:

Հիշատակի համերգին ներկա էին Հայաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, փոխնախագահ Բաբկեն Արարքցյանը, փոխվարչապետ Կտրիճ Սարդարյանը, ինչպես նաեւ Հայ բարեգործական Ընդհանուր Միության նախագահ Լուիզ Սիմոն-Մանուկյանը: Հավաքվածները կատարեցին նվիրատվություններ Կումայրիում հաշմանդամների [illegible] կան շենքի կառուցման հա[illegible]: Այն կազմակերպել էր «Գթությ[illegible]» միությունը:

Գ. ԽԱՄԱՆՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ԼԵՆԻՆԻ ԱՐՁԱՆԷՆ ԵՏՔ ՎԵՐՋԱԿԷՏ...

Քանի հազար երեւանցիներու անարգական սուլոցներով, Երեւանի կեդրոնական հրապարակէն իր վերջին հրաժեշտը առաւ Լենինի արձանը, որուն պատուանդանին վրայ կանգնած՝ Հայաստանի կոմկուսի ղեկավարները տարիներ ամբողջ «ողջունած» էին պարտադրաբար տողանցքի հանուած ժողովուրդը:

Սարսափի հնազանդութիւնն էր, որ կ'իշխէր ամբողջ Սովետական Միութեան մէջ, մինչ, Լենինի խոստացած հաւասարութեան եւ ընկերային արդարութեան հասարակարգը, գործնականին մէջ կը վերածուէր լռութեան, սակայն ղեկավարներու միջոցաւ:

Դժուար է ըսել հիմա, որ եթէ Ստալին եւ իր յետնորդները քալէին Լենինի ուղեգիծէն, տարբեր պիտի ըլլար Սովետական Միութեան պատկերը: Հաւանաբար ժամանակավրէպ հարցում մըն է՝ այս: Այսօր, Լենինն եւ իր ամբողջ գաղափարախօսութիւնը քաւութեան նոխազ են եւ անընդունելի կը նկատուին ժողովուրդի մը կողմէ, որ սոցիալիզմի անունով կեղեքուեցաւ, խոշտանգուեցաւ եւ զարմանալիօրէն պէտք ունի... «նեխած» դրամատիրութեան օժանդակութեան՝ վերապրումի համար:

«Սովետական» եւ «սոցիալիստական» իրաւակարգը փաստօրէն փուլ եկաւ եւ անոր կը գիտակցին նոյնինքն այժմու ղեկավարները: Անոնք, թէեւ մարտ 17-ի հանրաքուէի հարցարանին վրայ գործածած էին այդ բառերը, սակայն, օրակարգի վրայ կը պահէին միութենական նոր պայմանագիրէն արտաքսումը՝ «սովետական» եւ «սոցիալիստական» բառերուն:

Հետեւաբար, սովետականն ու սոցիալիստականը խորհրդանշող անձը, ժողովրդավարութեան եւ ինքնավարութեան ձգտող հանրապետութիւններու մէջ չէր կրնար այլեւս իր տիրական ներկայութեամբ անհանգստացնել ժողովուրդը: Անհանդուրժելի էր ան, պարզ այն պատճառաւ, որ թէ՛ սովետական պետութիւնը եւ թէ Հայաստանը դադրած էին այլեւս հետեւելէ Լենինի ուղեգծին:

Հարցականի տակ չէր կրնար ըլլալ միայն այն պարագային, երբ խուժանավարի, անքաղաքակիրթ ձեւով տապալէին գայն, ինչպէս Ստալինի արձանը, փշուր-փշուր ընելով անոր պրոնզեայ մարմինը: Լենին գնաց հրապարակէն, հանգրուանելու համար վայր մը, ուր արժանի են պատմութեան խոշոր դերակատարները: Թանգարան մը թերեւս: Վերջապէս, ան ունի նաեւ արուեստի գործ մը ըլլալու արժանիքը:

Լենինի արձանին հեռացումով, պէտք է փակել հակա-արձան այն արշաւը, որ Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը փոթորկեցաւ, զգացական պոռթկումներու ալիքին մէջ խեղդելով զգաստութեան բոլոր հրաւէրները: Լենինի գաղափարներուն եւ ուսմունքին հետեւող տասնեակ հաւատաւոր հայ ղեկավարներ կրնան զոհ դառնալ հակա-արձան այս խորշակին, եթէ անտեսուի այն փորձը, զոր ապրած են այլ երկիրներ՝ իրենց պատմութեան զանազան հանգրուաններուն: Մեր պատմութեան մաս կը կազմեն Խաչատուր Աբովեանն ու Ստեփան Շահումեանը, Կամօն եւ Կասեանը, Մռաւեանը, Միասնիկեանը, Խանջեանը, Տէրեանը, Չարենցը, որոնք բոլորն ալ հաւատացած էին, անկեղծ երկիւղածութեամբ մը, լուսաւոր արշալոյսին, որ աւա՜ղ, մթագնեցաւ յետագային, բռնատիրութեան մականին տակ:

Հոգեբանական բարդոյթի պէտք չէ վերածել արձաններու գոյութիւնը եւ ոչ ալ հետեւիլ սովետական իշխանութեան առաջին տարիներուն «կապիտալիզմ»ի խորհրդանիշ յուշարձաններն ու աղօթատեղիները քանդելու եղերնելի օրինակին: 70 տարի մեր ժողովուրդը ապրեցաւ պատմութիւն մը՝ իր եղեւէջներով, եւ մութի հարուածներով հնարաւոր չէ ջնջել գայն:

Նոյն ինքն Մոսկուայի եւ արեւմտեան երկիրներու մէջ, այսօր, հրապարակներու վրայ, որպէս թանկագին յուշարձաններ եւ պատմական կոթողներ, կանգնած են այնպիսի արձաններ, որոնք բնաւ չեն խորհրդանշեր այդ պետութիւններու քաղաքական եւ գաղափարախօսական այժմու ուղեգիծը: Կան եւ կը մնան որպէս ժամանակաշրջանի մը խորհրդանիշը, քաղաքակրթուած ժողովուրդի մը ներողամիտ նայուածքին տակ: Հոգեբանական գետնի վրայ եթէ անհանդուրժելի է Լենինի օտար արձանը, ապա ժողովուրդի մը սեփական զաւակներուն արձանները պէտք է մնան հոն՝ ուր կանգնած են այժմ, նոյնիսկ եթէ համաձայն չենք գիրենք խորհրդանշող գաղափարախօսութեան: Քաղաքակիրթ ժողովուրդ մը պէտք է գիտնայ վեր մնալ արձաններու բարդոյթէն եւ հիւանդագին մոլեռանդութեամբ մը վրիժառական արարքներու չդիմէ քարերու կամ պրոնզներու դէմ... Այլապէս, իւրաքանչիւր յաջորդ իւրաքանչիւր ռեժիմ, պիտի սկսի տապալել նախորդին կառուցածները, սրբել-տանելով պատմութեան վկայութիւնները: Իսկ պատմութիւնը այսպիսի կատակներ չի սիրեր:

Հետաքրքրական է, որ Երեւանի քաղաքապետ Համբարձում Գալստեան մնացած է «ձեռնպահ» եւ խորհուրդ տուած է «ստորակայութեան բարդոյթ»ի չվերածել «արձաններու դէմ պատերազմ»ը: Ինչ ալ ըլլան պատճառաբանութիւնները, արձանը քակելու որոշումը առնուեցաւ իր քաղաքապետութեան օրով եւ հոն ալ վերջ պէտք է գտնէ հակա-արձան այս արշաւը:

Կը մնայ փշոտ հարցը: Որո՞ւն արձանը զետեղել այնտեղ: Կամ բնաւ ալ չզետեղել քաղաքական անձնաւորութեան մը արձանը, որ կրնայ խնդրայարոյց նկատուիլ քաղաքական նոր զգացումներու հետեւանքով:

Հայաստանի առջեւ դրուած հարցերը կը կարօտին այնպիսի բարդ լուծումներու, որ այլեւս ժամավաճառութիւն է զբաղիլ արձաններու հարցով, այլ՝ ժողովուրդին ուշադրութիւնը կեդրոնացնել իսկական հարցերու վրայ: Արձաններու քանդումը պիտի չլուծէ մեր հարցերը: Ան կրնայ ժամանակաւորապէս հանգստացնել կարգ մը մարդոց գերագրգիռ ջիղերը... Ապագայ սերունդները, սակայն, որոնց համար գըրականութիւն պիտի ըլլայ 70 տարուան բռնատիրութիւնը, պիտի չայպանե՞ն արձան քանդողները, մանաւանդ եթէ անոնք դպչած ըլլան Շահումեաններու, Միասնիկեաններու կամ Չարենցներու:

Խմբագրական «ՆՈՐ ՕՐ»ի

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻՆ ԱՃԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄՆԱՅ ԱՌԿԱԽ

Զօրավար Անդրանիկի աճիւնի փոխադրութեան կարգադիր յանձնաժողովը Փարիզից հաղորդում է.

Մանօթ է, թէ 1990-ի սկիզբը, Հայաստանի պետական իշխանութիւնները առաջարկած էին Եւրոպայի հայոց հայրապետական պատուիրակ, Փարիզի առաջնորդ Արքազան Հօր՝ կազմութիւնը համայնքային յանձնաժողովի մը, որ պիտի կատարէր անհրաժեշտ դիմումները եւ 1990-ի թ. օգոստոսին հայրենիք փոխադրէր Փարիզի Փէր Լաշէզ գերեզմանատան մէջ հանգչող Զօրավար Անդրանիկի աճիւնները:

Իր աթենին կը կազմուէր յիշեալ յանձնաժողովը եւ կը ձեռնարկէր օրինական դիմումներուն, որոնց ընթացքին կը պարզուէր, թէ երկրիս գերեզմաններու օրէնքը այլ չէր տար մարմնին արտահանումը օգոստոս ամսուան ընթացքին:

Մինչ այդ, Հայաստան կ'ունենար նոր իշխանութիւններ, որոնք եւս կ'արտայայտէին ազգային հերոսին աճիւններուն հայրենի հող փոխադրելու նոյն ցանկութիւնը եւ կը դիմէին կազմուած յանձնաժողովին՝ գործը յաջողցնելու առաջադրութեամբ:

Առ այդ, Հայաստանի մէջ կը կազմուէր պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ Գերագոյն խորհրդի քարտուղար Արա Սահակեանի, որ յետագային պիտի ժամանէր Փարիզ՝ ընկերանալու աճիւններու տունդարձին:

Նահանգապետութեան մօտ յանձնաժողովը կը կատարէր օրինական ձեւակերպումները, ձեռք կը բերուէին պաշտօնական արտօնագրերը եւ կ'որոշուէր Զօրավարին աճիւնները հայրենիք փոխադրել 22 դեկտեմբերին:

Արդարեւ, նախատեսուած թուականէն երեք օր առաջ, այն պահուն երբ կը ձեռնարկուէր դամբարանի բացման, Փէր Լաշէզի տնօրէնութիւնը Վառնա քաղաքէն ստանար հեռագիր մը, ինչպէս նաեւ տեղէն անծանօթ փաստաբանի մը հեռաձայնը, որոնցմով արգելք կը դրուէր դամբարանի բացման եւ կը պահանջուէր փոխադրութեան առկախումը, այն առարկութեամբ, թէ եկեղեցին եւ համայնքի ազգային կազմակերպութիւնները իրաւասու չէին նման ձեռնարկ մը իրագործելու: Այսպէս, Վառնայէն Ալիս Էքմէքճեան կը դիմէր Ֆրանսայի արդարադատութեան, իրեն կը միանային նաեւ իրենք զիրենք Զօրավարի ընտանիքին անդամ համարող կարգ մը ուրիշ անձեր:

Այս պայմաններու մէջ է որ Փարիզ կը հասնէր հայրենի պատուիրակութիւնը, վերահաւու կը դառնար կացութեան, յուսախաբ՝ կը վերադառնար Հայաստան:

Անկէ ի վեր, ընտանեկան հարազատները հրաժարեցան իրենց դրած արգելքէն ու մնաց միայն Ալիս Էքմէքճեանը, որ Փարիզի իր փաստաբանին միջոցաւ փորձեց ինքզինք ներկայացնել որպէս Զօրավարին միակ ժառանգորդը՝ անոր այրիին վերամուսնութեան շառաւիղով:

Որպէս տեղեկութիւն յիշեցնենք, թէ Զօրավար Անդրանիկի դամբարանը սեփականութիւնն է Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան եւ նորոգուած է վերջերս, շնորհիւ Հայ աղքատախնամ ընկերակցութեան եւ Հայկական բարեգործական ընդհանուր միութեան կազմակերպած ժողովրդային հանգանակութեան:

Ֆրանսայի արդարադատութիւնը իր 27 փետրուար 1991-ի նիստին քննարկելէ ետք հարցը, իր վճիռը արձակեց, որմէ կը հետեւի, թէ Զօրավարի ընտանիքի անդամները միայն իրաւասու են մարմնի փոխադրութեան նախաձեռնելու:

Այսպէսով, Զօրավար Անդրանիկի աճիւններուն հայրենիք փոխադրութիւնը առայժմ կը մնայ առկախ:

Ընտանիքի անդամներուն եւ հայրենիքի պատասխանատուներուն կը մնան յետագայ նախաձեռնութիւնները:

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐՈՒ
ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴԻՐ
ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Փարիզ, 25 մարտ 1991

ԴՈԿՏ. ԱՐՇԱՎԻՐ ԳՅՈՆՋՅԱՆԻ ՆՈՐ ԳՅՈՒՏԸ

Կանադահայ գիտնական եւ գյուտարար դոկտ. Արշավիր Գյոնջյանի անունը առավելաբար հայտնի է իբրեւ ազգային կուսակցական գործիչ եւ կանադահայ համայնքի պատասխանատուներից մեկը: Նա Ռամկավար ազատական կուսակցության Կենտրոնական վարչության ատենապետն է եւ Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության անդամ: Սակայն հայկական գիտական նեղ շրջանակներ գիտեն

նրա գիտական գործունեության ու վաստակի մասին, հատկապես լազերային տեխնիկայի բնագավառում:

Դոկտ. Ա. Գյոնջյանը հեղինակ է բազմաթիվ գյուտերի, որոնց շարքում վերջերս մեծ հետաքրքրություն ստեղծեց հակալուսապատճենային (anti-photocopy) սարքի ստեղծումը, որով բացառվում է բնագրերի պատճենահանումը կամ կրկնօրինակումը: Այդ գյուտն արդեն պատենտավորվել է 48 տարբեր երկրներում եւ սկսել կիրառվում գտնել ամերիկյան ու եվրոպական պետական եւ դրամատնային, իրավաբանական կարեւոր հիմնարկներում:

Վերջերս Կանադայի գլխավոր համալսարաններից մեկից՝ ՄաքԳիլից, որտեղ դասախոսում եւ լազերային տեխնիկայի ամբիոնն է ղեկավարում դոկտ. Ա. Գյոնջյանը, լուր ստացվեց այն մասին, որ հայ գիտնականի գլխավորությամբ կատարվել է մի նոր գյուտ՝ ստեղծվել է բարձր արագության եւ բարձր լուսարձակողական ուժ ունեցող լազերների ընդունիչ սարք, որն իսկույն պատենտավորվել է Մ. Նահանգներում, դոկտ. Գյոնջյանի անունով, եւ արդյունքն է նրա գլխավորած գիտխմբի տարիների աշխատանքի: □

ՍՓՅՈՒՌՔԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ ԹԵՀՐԱՆՈՒՄ

Մեծ եղեռնի զոհերի հիշատակի օրը իրանահայերը քայլարշավներ եւ ցույցեր կազմակերպեցին Թեհրանում:

Ֆրանսիական լրատվական գործակալությունը Թեհրանից հայտնում է, որ ավելի քան 80 հազար հայեր Իրանի մայրաքաղաքում ՄԱԿ-ից պահանջեցին ճանաչել այդ եղեռնագործությունը:

Խոսելով իրաքյի քրդերի ճակատագրի մասին, ցուցարարները նշեցին, որ հայոց ցեղասպանությունը 20-րդ դարի առաջին ողբերգությունն էր, եւ քանի ու ոճրագործները չդատապարտվեցին միջազգային հանրության կողմից, Սադդամի նման նորելուկ ոճրագործները նոր ցեղասպանություն գործելու հնարավորություն են ձեռք բերել:

Իրանական լրատվական գործակալությունը նշում է, որ Սպահանի հայերը նույնպես ապրիլի 24-ին քայլարշավներ եւ ցույցեր են կազմակերպել:

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԱՍԱՉՈՒՍԵԹՍԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ՏԱՆԸ

ԱՄՆ-ի Մասաչուսեթս նահանգի ներկայացուցչական տան անդամ Ուորըն Թոլմենն էր այս տարի կազմակերպել Հայկական ցեղասպանության ոգեկոչումը, երեկ, ապրիլի 26-ին, առավոտյան ժամը 11-ին, Բոստոնում, հրավիրելով տեղի հայկական համայնքի ազգային-եկեղեցական ներկայացուցիչներին, ներկայացուցչական տան այլ անդամների, քաղաքապետության աշխատողների եւ մամուլի ներկայացուցիչներին: Ժողովասրահում կայացած կարճ դասախոսությունից հետո ներկաները հրավիրվեցին այն դահլիճը, որտեղ մի քանի տարի առաջ զետեղվել էր Մեծ Եղեռնին նվիրված հուշատախտակ, որի առաջ տեղի ունեցավ արարողություն, ապա՝ ընդունելություն:

Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումը ամենամյա ավանդություն է դարձել Մասաչուսեթսի նահանգային տանը, ինչ որ լավագույն միջոցն է տեղի բնակչությանը ամեն տարի հիշեցնելու Թուրքիո կողմից գործադրված Հայկական ցեղասպանությունը:

Մյուս կողմից, ապրիլի 24-ին Բոստոնում տեղի էր ունեցել նաեւ զուտ հայկական՝ միացյալ ոգեկոչում, կազմակերպությամբ Ս. Հակոբ եւ Ս. Ստեփանոս եկեղեցիների, Ռամկավար ազատական կուսակցության եւ Հայ հեղափոխական դաշնակցության, երիտասարդական եւ հայրենակցական կազմակերպությունների:

Զույգ եկեղեցիներում կատարված եկեղեցական արարողություններից հետո, երեկոյան ժամը 6.30-ին, տեղի է ունեցել քայլարշավ՝ դեպի Բոստոնի Նահատակաց հուշարձան, որտեղից երթը շարունակվել էր դեպի Ուոթըրթաունի կառավարական շենք, ուր կայացել էր քաղաքական հավաք:

ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ ԿԻՊՐՈՍՈՒՄ

Ապրիլի 24-ին մարդաշատ էր Կիպրոսի մայրաքաղաք Նիկոսիայի Ֆալկոն դահլիճը, որտեղ այս տարի կայացավ եղեռնի զոհերի ոգեկոչման հանդիսությունը:

Այն կայացավ խիստ քաղաքականացված մթնոլորտում, քանի որ այնտեղ ներկա էին նաեւ Կիպրոսի հանրապետության նախկին նախագահ Կիպրիանուն եւ խորհրդարանի նախագահ Լիսարիդիսը, ինչպես նաեւ Կիպրոսի խորհրդարանի մոտ հայ համայնքի ներկայացուցիչ Արամ Գալայճյանը:

Նրանք խոսք առնելով՝ շեշտեցին կիպրացի եւ հայ ժողովուրդների բարեկամության եւ ճակատագրակցության մասին, նույն՝ թուրքական բռնակալության եւ նախահարձակման զոհ լինելու իրողության, ինչպես նաեւ երկու ժողովուրդների անհատույց մնացող պահանջատիրության մասին:

Գեղարվեստական ծրագրում ելույթ ունեցան Ս. Աստվածածին եկեղեցու եւ Մելգոնյան կրթական հաստատության միացյալ երգչախումբը, ինչպես նաեւ այս վերջին հաստատության փողերախումբը:

ԱՊՐԻԼՅԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԻ ՇԱԲԱԹ

Լոս Անջելեսի Էնսինո շրջանի «Ավետիսյան» սրահում ապրիլի 19-23-ը տեղի է ունեցել ապրիլյան ոգեկոչումների շաբաթ, որ կազմակերպել էին ՀՅԴ-ի «Ռոստոմ» եւ «Նիկոլ Դուման» կոմիտեները, «Համազգային»ը, ՀՄԸՄ-ի «Մասիս»ը, ՀՕՄ-ի «Անահիտ»ը, ՀՅԴ-ի «Սարդարապատ» ուխտը եւ «Ֆերահյան» վարժարանը:

Դասախոսություններով, տարբեր արարողություններով, գեղարվեստական ծրագրերով հագեցած շաբաթվա կազմակերպման նպատակն է եղել հատկապես երիտասարդությանը հաղորդակից դարձնել հայկական պահանջատիրությանը: □

digitised by A.R.A.R.@

7 Հայ-թուրքական հարաբերություններ

Հայաստանի Հանրապետության արտաքին տնտեսական կապերը եւ Թուրքիան

Վերջին ժամանակներս շատ է խոսվում թուրքական էկոնոմիկայի զարգացման, նույնիսկ «թուրքական տնտեսական հրաշքի» մասին: Դրա հետ կապված, կարծես առավել հրատապ է դառնում առեւտրա-տնտեսական հարաբերությունների զարգացումը Թուրքիայի հետ: Խորհրդային հանրապետություններից մի քանիսը, մեկը մյուսից առաջ ընկնելով, փորձում են օր առաջ հաստատել եւ զարգացնել այդ կապերը: Դրանից զերծ չէ նաեւ մեր հանրապետությունը:

Ի՞նչ կտա դա Հայաստանին:

Փորձենք պարզաբանել, թե զուտ տնտեսական առումով որքանով է դա արդյունավետ, որքանով է իրական թուրքական տնտեսական հրաշքի մասին լեգենդը. թե՞ դա թուրքական քարոզչական մեքենայի հերթական հնարանքն է:

Ագրարային հետամնաց երկրից մինչեւ զարգացման համարյա միջին մակարդակ ունեցող կապիտալիստական ագրոարդյունաբերական երկիր դառնալու ճանապարհը Թուրքիան անցավ ոչ թե միանգամից, այլ համարյա երեք տասնամյակի ընթացքում:

1980 թ. նոյեմբերին Քենան Էվրենը, իրագործելով պետական հեղաշրջում, սոցիալական խառնաշփոթը հաղթահարելու համար սկսեց մինչեւ վերջ տանել նոր տնտեսական քաղաքականությունը: Նա փորձեց վերականգնել ազգային էկոնոմիկան եւ տնտեսական ճգնաժամից դուրս գալու ելքը տեսնում էր ռեֆորմների ու արտաքին աշխարհի հետ բաց քաղաքականություն վարելու մեջ: 1983 թ. ռազմականին փոխարինած քաղաքացիական իշխանությունը, Օզալի գլխավորությամբ, ավելի քարմ բովանդակություն տվեց նոր տնտեսական ստրատեգիային:

Արդյունավետության զգալի աճը առանձնապես արդյունաբերության մեջ եւ համաշխարհային շուկայում թուրքական արտադրանքի մրցունակությունը նախադրյալներ ստեղծեցին շուկայական էկոնոմիկային անցնելու համար:

Սահմանափակ ներքին շուկան Թուրքիային ստիպում էր ելք որոնել դեպի համաշխարհային շուկա: Եվրոպական տնտեսական համագործակցության (ԵՏՀ) անդամ երկրները ավանդական առեւտրական պարտնյորներ էին Թուրքիայի համար, որը 1964 թ. դարձավ ԵՏՀ համագործակցող անդամ, իսկ 1987 թ. ապրիլից համառ ձգտում է ցուցաբերում նրա լիիրավ անդամը դառնալու համար: Թուրքիան մեծ ջանքեր էր գործադրում ընդլայնելու արտահանումը դեպի Եվրոպա, ԱՄՆ եւ Ճապոնիա, սակայն արդյունքներն ավելի համեստ էին, քան նա սպասում էր: Օզալի իշխանությունն սկսեց ավելի մեծ ուշադրություն դարձնել իսլամական երկրների հետ հարաբերությունների զարգացման վրա: Նա հրաժարվեց իր քաղաքականությունը ՆԱՏՕ-ի հետ նույնացնելուց եւ փորձեց արտաքին հարաբերություններում որոշակի հեռավորություն պահել Արեւմուտքի հետ:

Մերձավոր Արեւելքի երկրների հետ առեւտրի զարգացումը ակտիվացրեց Թուրքիայի էկոնոմիկան: Արդյունաբերության զարգացումը բարենպաստ փոփոխություններ ներարկվեց արտահանման իր կառուցվածքում:

Արտահանման կարեւոր միջոց դարձավ Թուրքիայի ունեցած հավելյալ աշխատուժը: Աշխատուժի արտահանումը սկզբում ուղղված էր դեպի Արեւմուտք, սակայն վերջին տարիներին այն համարյա դադարել է, ավելացել է Մերձավոր Արեւելքի երկրներ մեկնողների թիվը:

Սակայն կարեւոր պրոբլեմ է արտաքին պարտքերի անընդհատ կուտակումը, որոնց լուծը գնալով ծանրանում է: 1979 թ. արտաքին պարտքերը կազմում են 9,25 մլրդ դոլլար, 1987 թ.՝ արդեն 31 մլրդ դոլլար, 1989 թ. ավելի քան 40 մլրդ դոլլար, իսկ 1991 թ. սկզբին՝ շուրջ 50 մլրդ դոլլար:

Վերջին երկու տարվա ընթացքում Թուրքիան մեծ ջանքեր է գործադրում ընդլայնելու իր արտաքին առեւտրի ծավալը Խորհրդային Միության հետ: Եվ պետք է ասել, որ դա առայժմ նրան հաջողվում է:

1990 թ. թուրքական կառավարությունը ընդունեց արտահանման-ներմուծման առեւտրակարգ, որը առավել բարենպաստ պայմաններ է ստեղծում թուրքական ֆիրմաների համար Խորհրդային Միության հետ առեւտուր անելիս: Վերջին երկու տարում էապես փոխվել է նաեւ առեւտրի կառուցվածքը: Խորհրդային արտահանման մեջ 1987 թվականից ավելացել է գազը, որի արտահանման ծավալը 1989 թ. արդեն կազմեց 2,8 մլրդ խմ, կամ ապրանքաշրջանառության մոտ 15 տոկոսը: Թուրքիան, ավանդական ապրանքներից բացի, սկսել է վաճառել նաեւ մեքենաներ եւ սարքավորումներ, ավտոմեքենաներ, ակումուլյատորներ, ֆոսֆորային պարարտանյութեր, ծեթ (այդ թվում արեւածաղկի, որ նախկինում ներմուծում էր նաեւ ԽՍՀՄ-ից), թեյ, կատարել է նաեւ շինարարական աշխատանքներ: Առանձնակի խոսակցության նյութ դարձավ թուրքական անորակ թեյի ներմուծումը, որը 1989 թ. կազմեց 25 հազար տոննա, իսկ 1990 թ. նախատեսված էր դրանից ավելի: Ոգեւորված առաջին հաջողություններից՝ նա նախաձեռնում է Սեւ ծովը վերածել տնտեսական համագործակցության ծաղկման գոտու: Այդ գաղափարը կապվում է պրեզիդենտ Օզալի անվան հետ, որը 1990 թ. օգոստոսին հեռախոսով իր առաջարկություններն արեց Գորբաչովին, որոնք էլ ԽՍՀՄ պրեզիդենտի կողմից դրական գնահատականի արժանացան: 1990 թ. դեկտեմբերին այդ կապակցությամբ Անկարայում հրավիրված խորհրդակցությանը մեր երկրի պատգամավորության կազմում քաղաքական բարձր մակարդակով մասնակցեցին Ուկրաինայի, Մոլդովայի, Վրաստանի, Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ Ռուսաստանի արտաքին գործերի նախարարության ներկայացուցիչները: 1991 թ. մարտին Գորբաչով-Օզալ հանդիպումից հետո Թուրքիայի նախաձեռնողականությունը եւ ակտիվությունը կարող է ավելի հեռուն գնացող հույսեր էլ փայփայել: Ըստ երեւույթին դա նաեւ նրա հանդուգն ճիգն է իր վաղեմի երազանքը՝ Սեւ ծովը, ներքին ծով դարձնելու գաղափարը իրականացնելու համար: Բուլղարիայի եւ Ռումինիայի հիմնական ազգաբնակչության պրոբլեմի շուրջ բավականին գրվել է: Ամենեւին պատահական չեն կարող լինել Մեսխեթի թուրքերի, Մոլդովայի սուրգուչների (գագաուզների) բարձրացրած պրոբլեմները եւ Օդեսայի, Խերսոնի, Ղրիմի, Նիկոլաեւի մարզերի ձգտումը «ինքնուրույն» գործարար կապեր հաստատել արեւելյան եւ մերձսեւծովյան վիլայեթների թուրքական պարտնյորների հետ, ինչպես նաեւ Թուրքիայի կնքած պայմանագրերը՝ առողջարան կառուցել Պիցունդայում, սրտաբանական եւ սրտավիրաբուժական համալիր իր պոլիկլինիկայով՝ Կրասնոդարում, մարզական առողջարարական համալիր՝ Ծալքայում եւ այլն: Հետեւաբար, ինքնիշխանության շրջաններ ելած հանրապետությունները թող խորհեն, որ արտաքին տնտեսական կապերի բնագավառում իրենց «ինքնուրույն» քայլերը դիմացինի կողմից նրբորեն թելադրված եւ նախկին համարվող կենտրոնի կողմից հրահանգված քայլեր են սոսկ:

Թուրքիան ձգտում է նույնիսկ օգտագործել Հայաստանի երկաթգիծը՝ Իրանի հետ իր տնտեսական կապերը ընդլայնելու համար, ինչպես նաեւ սահմանային առեւտուր կազմակերպել եւ ուղղակի կապերի մեջ մտնել Նախիջեւանի հետ: Այստեղ նույնպես, նա չի կարող այլ նպատակներ չունենալ: Վերջին տարիների ներքին միգրացիոն պրոցեսները ավելի են դատարկում Թուրքիայի արեւելյան վիլայեթները: Բնակչության հոսքը հիմնականում ուղղված է դեպի Անատոլիայի հյուսիս եւ Միջերկրական ծովի արեւելյան ափ: Տնտեսական կյանքի ակտիվացումը երկրի արեւելքում, Թուրքիային հույս է ներշնչում բարենպաստ ժողովրդագրական եւ միգրացիոն պրոցեսներ ակնկալել:

Այս առումով Հայաստանի համար առավել կարեւոր է իր արտաքին տնտեսական կապերը առաջին հերթին զարգացնել Իրանի հետ, որը կարելի է իրականացնել քաղաքականորեն անկախ կամ նվազ կախվածությամբ, տնտեսական ավելի մեծ արդյունավետությամբ, ինչպես նաեւ առանց պատմական ու բարոյական բարդույթների: Իրանի հետ տնտեսական կապերը զարգացնելիս Հայաստանը ոչ միայն իր համար ավելի անհրաժեշտ ապրանքներ կարող է ներմուծել, քան Թուրքիայից, այլեւ կարող է առաջարկել ապրանքներ, որոնք նրա համար զգալի հետաքրքրություն են ներկայացնում:

Հանրապետության տնտեսական վիճակը կայունացնելու եւ վալյուտային միջոցներ ձեռք բերելու համար որոշակի դեր կարող է ունենալ աշխատուժի արտահանումը: Թուրքական փորձի ուսումնասիրության ամենամեծ օգուտը մեզ, թերեւս, այս բնագավառում զգացնել տա:

Եթե մենք կարողանանք կազմակերպված ձեւով, համապատասխան կարգով եւ պայմանագրերով գործազուրկների թեկուզ 20-30 տոկոսին ժամանակավոր աշխատանքի ուղարկել դեպի զարգացած կապիտալիստական երկրներ, ապա դրանից հանրապետությունը յուրաքանչյուր տարի ավելի շատ ազատ փոխանակելի վալյուտա կարող է ստանալ, քան «Նաիրիտի» գործարկումով, եթե անգամ նրա արտադրանքը վաճառվի մեր վարդագույն սպասելիքներին համապատասխան: Այս առաջարկությունը, որպես աշխատուժի ազատ միգրացիայի հարց, մեր կողմից դրվել է նաեւ 1989 թ. ամռանը Հայաստանի Գիտությունների ակադեմիայում կայացած խորհրդակցության ժամանակ, երբ քննարկվում էր հանրապետությունը ազատ տնտեսական գոտու վերածելու հնարավորությունը: Ամենալուրջ առարկությունն այն էր, որ դա կարող է հանգեցնել մի շարք սոցիալական, բարոյական եւ ժողովրդագրական անցանկալի հետեւանքների: Սակայն այդ անցանկալի հետեւանքները տեղի են ունենում նաեւ առանց այդ միջոցառման իրականացման եւ հանրապետությունը դրանից նույնիսկ մի կոպեկի օգուտ էլ չի ստանում: 1988-1990 թթ. հանրապետությունից դեպի արտասահման մշտական բնակության է մեկնել շուրջ 40 հազար մարդ:

Ժամանակավոր աշխատանքի մեկնողները վերադառնալիս իրենց հետ կբերեն ոչ միայն վալյուտային միջոցներ, այլեւ համապատասխան փորձ եւ հմտություն, որոնք հիմք կտան արագացնելու հանրապետությունում նոր տեխնոլոգիաներով գործող համատեղ ձեռնարկությունների թվի ընդլայնումը: Հանրապետության տնտեսական կապերը կարելի է դնել նոր հիմքերի վրա եւ ավելի արդյունավետ դարձնել իր ավանդական միութենական պարտնյորների հետ, սակայն ընդհանուր տնտեսական քաղաքականությունը պետք է վարվի այնպես, որ որեւէ պարտնյորի հետ հարաբերության կտրուկ վատացումը կործանարար չդառնա հանրապետության էկոնոմիկայի համար:

ՍՏԵՓԱՆ ՍԻՄՈՆՅԱՆ
Տնտեսագիտության թեկնածու

ՕԶԱԼ. «Ինչո՞ւ հայերու հետ ալ տնտեսական կապեր չհաստատենք»

Մեհմեդ Ալի Բիրանդի «32րդ Օր» յայտագիրը, որ երկուշաբթի, 7 յունուարին հաղորդուեցաւ հեռատեսիլի Ա. կայանէն, իբր հիւր ունէր Հանրապետութեան նախագահ Թուրգութ Օզալը, որ Բիրանդի հարցումներուն պատասխանելով, տուաւ ծայր աստիճան խելայի եւ շահեկան պատասխաններ: Յայտագրին վերջին մասին մասնաւորաբար արծարծուեցաւ նաեւ Հայաստանի հետ տնտեսական յարաբերութիւններ մշակելու հարցը: Նախագահ Օզալ այս հարցին մօտեցաւ շատ շինիչ եւ տրամաբանական վերլուծումներով:

Յայտագրին այս մասին մէջ, Մեհմեդ Ալի Բիրանդ կը ներկայացնէր Խորհրդային Միութեան մէջ պայթած վերջին խռովութիւնները, մասնաւորաբար Արցախի դէպքերը եւ ակնարկ մը կը նետէր 1990-ի պատահարներուն վրայ: Այս բոլորէն վերջ լրագրողը Հանրապետութեան նախագահին հարց տուաւ թէ Խորհրդային Միութիւնը արդեօք կազմալուծման շրջա՞ն մը կը բոլորէ, եւ թէ եթէ այդպիսի կազմալուծում մը պատահի, ատիկա ի՞նչ կերպով կ՚ազդէ Թուրքիոյ վրայ: Նախագահ Օզալ ըսաւ որ մեծ ազդեցութիւն մը չի գործեր, իսկ եթէ գործէ, բնականաբար ժխտական կերպով կ՚ազդէ, սա տեսակէտով որ Խորհրդային Միութեան մէջ մեծ թիւով թուրք հաւաքականութիւններ կան եւ Թուրքիա կապ ունի անոնց հետ:

Օզալ ապա բացատրեց թէ Թուրքիա Խորհրդային Միութեան թուրք հանրապետութիւններուն հետ այժմ ունի մշակութային եւ տնտեսական յարաբերութիւններ: Թուրքիոյ փափաքն է, եւ ասիկա փափաքն է նաեւ Արեւմտեան աշխարհին, որ Խորհրդային Միութեան թուրք եւ իսլամ հանրապետութիւնները չիյնան ծայրայեղ կրօնամոլութեան եւ յետադիմութեան մէջ եւ իբր օրինակ առնեն Թուրքիոյ լայիք եւ ժողովրդավար իրավիճակը: Թուրքիա ներկայիս կապեր հաստատած է Ադրբեջանի հետ, հեռաձայնի կայաններ, եւ հեռատեսիլ կը հիմնէ այդ երկրին մէջ, ապագային կարգը Վրաստանի, Թիւրքմենիստանի, նոյնիսկ թերեւս Իւզպեքիստանի պիտի գայ:

Բիրանդ այստեղ հարցուց.

- Բայց մինչ այդպիսի կարգայումներու մասին կը խօսիք, միւս կողմէ ալ Հայաստանի հետ տնտեսական կապեր հաստատելու մասին կը մտածուի: Ասիկա ի՞նչպէս պիտի ըլլայ:

-Ինչու՞ չէ, *պատասխանեց Նախագահ Օզալ*: Հայաստանի հետ ալ կարելի է տնտեսական կապեր հաստատել:

Նախագահը յիշեցուց որ վերջին տարիներու ընթացքին շատ բան փոխուած է միջազգային յարաբերութիւններու մէջ եւ մարդիկ խաղաղութիւնը փնտռել սկսած են: Իբր օրինակ յիշեցուց Բուլգարիան: Դեռ շատ կարճ ժամանակ առաջ հարցեր ունէինք Բուլգարիոյ հետ: Հիմա այդ հարցերը գոյութիւն չունին: Հայաստանի հետ ալ վերջին տասը տարուան ընթացքին շատ ծանր հարցեր ունեցանք: Բայց հիմա հայերն ալ տեսան որ իրենց շահը կը պահանջէ մեզի հետ կապ հաստատել: Ես կը հասկնամ զիրենք եւ իրաւունք կու տամ: Հայաստանի համար աւելի շահաւոր է թուրքերու հետ լաւ... յարաբերութիւններ հաստատել: Մենք ալ այս պատճառաւ կը ծրագրենք տնտեսական յարաբերութիւններ հաստատել Հայաստանի հետ:

ԲԻՐԱՆԴ. Լաւ, բայց միւս հանրապետութիւնները ատոր դէմ հակազդեցութիւն ցոյց պիտի չտա՞ն:

ՕԶԱԼ. Անոնց ալ պիտի բացատրենք: Յետոյ մտածեցէք անգամ մը, եթէ հայերը հասկնան որ Թուրքիոյ վրայով շահեր եւ առաւելութիւններ ունին, այդ պարագային ինչու՞ կռուին ազերիներուն հետ:

ԲԻՐԱՆԴ. Բայց կողմերու տեսակէտները ի՞նչ պիտի ըլլան: Կողմերը իրենց տեսակէտները դարձեալ պիտի վերապահե՞ն:

ՕԶԱԼ. Նայեցէք, ձեզի իբր օրինակ կըրնամ նշել Սեւ Ծովու համաձայնութեան համար կայացած առաջին նիստը: Այս նիստին մասնակցեցան թէ հայերը եւ թէ ազերիները:

ԲԻՐԱՆԴ. Լաւ, ի՞նչ պիտի ըլլայ: Բանակցութիւննե՞ր պիտի կատարուին:

ՕԶԱԼ. Ոչ: Մենք աւելի առաջ Ադրբեջանի հետ մեր միջեւ դռներ պիտի բանանք: Օրինակի համար Նախիջեւանի դուռը: Յետոյ Վրաստանի հետ պիտի բանանք մեր դռները: Անկէ վերջ Հայաստանի հետ ալ կրնանք բանալ մեր դռները: Բայց առաջ միւսները:

ԲԻՐԱՆԴ. Ցեղասպանութեան պնդումներէն պիտի հրաժարի՞ն:

ՕԶԱԼ. Արդէն անոնք վերջին անգամ յայտարարեցին թէ անցեալը մոռնալ պէտք է: Այսպիսի յայտարարութիւն մը կատարուեցաւ հայերու կողմէ:

«Մարմարա»

digitised by A.R.A.R.@

ՅԱՐԱԲԵՐԻԼ ԱՌԱՆՑ ՎՍՏԱՀԵԼՈՒ

(հայ-թուրք բանակցութիւններուն առթիւ)

Հաւատանք թէ ոչ, ընդունինք թէ մերժենք՝ մերկ իրողութիւնը մեր առջեւ կը գտնուի: Ազգային գետնի վրայ Հայաստան հիմնական անկիւնադարձ մը կատարեց, երբ ապրիլին հայրենի ղեկավարութիւնը ընդունեց Մոսկուայի մօտ Թուրքիոյ դեսպան պրն. Վուրալը, որպէսզի անոր առաջարկէ փոխշահաւէտ գործակցութեան համաձայնագիր մը:

Չենք կրնար ծնւացնել, թէ բացարձակ անակնկալ մըն էր թուրք դեսպանին Երեւան այցելութիւնը, որ կը պատրաստուէր ամիսներէ ի վեր, եւ ոչ ալ՝ անոր այցելութեան նպատակը: Հայաստանի Բ. Հանրապետութեան երիտասարդ ղեկավարութիւնը անցեալ տարի իշխանութեան տիրանալէն ի վեր չծածկեց իր մտածողութիւնը, թէ իր քաղաքական պլատֆորմին էական մէկ գիծը պիտի դառնայ Թուրքիոյ հետ ոչ միայն բարի դրացնութեան յարաբերութիւններու ստեղծումը, այլ նաեւ առեւտրական ու այլ կարգի կապերու հաստատումը հարաւի դրացիին հետ, զոր կը նկատէր բացուած պատուհան մը դէպի Արեւմուտք:

Հայ ժողովուրդին, ի մասնաւորի անոր արեւելեան հատուածին համար, կարելի չէ ըսել, թէ անհոգ կը դիտէ «բարի դրացնութիւն ը», երբ մի քանի օր առաջ յուշանշեց [illegible] կական ցեղասպանութեան 76-րդ տարին, [illegible] արտերկրի ամէն հայահոծ քաղաքներուն մէջ: Նոյն օրը, նոյնպէս, Հայաստանի ժողովուրդը, առաջնորդութեամբ նոյն այդ ղեկավարութեան, բարձրացաւ Ծիծեռնակաբերդ ծաղիկներ դնելու անմահ բոցին շուրջ եւ երդմնելու՝ թէ երբե՛ք, բայց երբե՛ք պիտի չմոռնայ մեր մէկուկէս միլիոն անշիրիմ նահատակներուն կտակը:

Կը թուի սակայն, որ կեանքը եւ քաղաքականութիւնը իրենց անմիջական եւ *սինիք* պարտադրանքները ունին, որոնց ամենէն առաջ վերահասու կը թուին ըլլալ Հայաստանի ճակատագրին պատասխանատուութիւնը ունեցող այժմու ղեկավարները:

Սակայն Թարթիֆ չըլլանք եւ մեր երեսները չծածկենք: Մանաւանդ կեղծաւոր բարեպաշտութիւնը թող չցուցաբերեն մեր մէջ անոնք, որոնց ձեռքը կը գտնուէր Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան ղեկը: Եօթանասուն տարի առաջ անոնց ստեղծած նախընթացը իրենց իրաւունք չի տար քննադատելու Թուրքիոյ հետ բարի դրացնութեան քաղաքականութիւնը, որ իրենց օրով նոյնիսկ պահ մը եզերեց ազգային դաւաճանութեան սահմանները, երբ կոչ եղաւ Կարաբեքիրներու, որ իրենց բանակով մտնեն Հայաստան՝ պաշտպանելու համար հայոց հայրենիքը: Պէտք չէ մոռնալ անմիջական անցեալը, երբ այսօր կը խօսուի ներկային մասին ու կը ծրագրուի մեր ապագան:

Խորհրդային Միութեան քաոսին մէջ, ուր յոռեգոյնը կրնայ պատահիլ մէկ օրէն միւսը, իմաստութիւնը կը պահանջէ, որ նախատեսուին բոլոր կարելիութիւնները, որ ազազուն մեր երկիրը, տնտեսապէս եւ մարդուժով այնքան տկար, գրեթէ աւուր հացի կարօտ, ապահովէ ամէն կարելի վերապրումի լաստ: Պատմութիւնը եւ քաղաքականութիւնը չեն ընթանար զգացական գործօններով: Ամէն ինչ ունենալու սիրոյն, նոյնիսկ արդարագոյն պարագային, արտօնելի չէ ամէն ինչ կորսնցնել: Երկրի մը ղեկավարութեան առաջին եւ հիմնական պարտաւորութիւնն է իր ժողովուրդին նա՛խ ֆիզիքական գոյութիւնը, որմէ անբաժան է նաեւ տնտեսական վերապրումը: Կարելի չէ արտերկրի հանգստաւէտ եւ ապահով պայմաններուն մէջ հայրենասիրութեան դասեր ջամբել հայրենիքի ժողովուրդին եւ անոր ղեկավարութեան, որ ձախողութեան պարագային, օր մը պիտի գտնուի պատմութեան անողոք դատաստանին առջեւ: Որքան ալ մեր զգացական աշխարհը փոթորկի եւ ընդվզի, քաղաքականութիւնը կը պահանջէ սառնասրտութիւն եւ նոյնքան սառն դատում:

Վերի ընդհանուր հաստատումները նոյնքան կը վերաբերին հայրենի ներկայ իշխանութիւններուն, որոնք կամովին թէ հակառակ իրենց կամքին՝ աւանդապահն են ազգի մը, որ պատմութեան խորերէն կուգայ յաւերժանալու համար հեռաւոր դարերու խորքը, որ ունի արդարագոյնը դատերուն եւ անժամանցելի իրաւունքներ: Ազգ մը, որուն ներկայ հրամայականը եթէ վերապրիլն ու տոկալն է, ապագայի գրաւականն է տէրը մնալ իր հայրերէն ժառանգուած անկորնչելի տեսիլքին:

Հայրենի իշխանութիւնները այժմ հիմերը կը նետեն Թուրքիոյ հետ տնտեսական, առեւտրական, զբօսաշրջիկութեան, միատեղ գործառնութիւններու կապերուն, զանոնք աւելի ծաւալելու եւ խորացնելու հեռանկարով: Թուրք դեսպանին հետ խօսակցութեանց նիւթ դարձած է Թուրքիոյ հայկական յուշարձաններու պահպանման եւ վերականգնման հարցը, որուն հայկական կողմին համար կարեւորութեան յաւատեղեակ է թուրքը: Հայկական յուշարձաններու վերականգնման քաղցր հեռապատկերը շողացնելու պահուն, նոյն թուրքը սակայն չի վարանիր քանդելու Պոլսոյ Հայկական կղզին՝ Գնալըի եկեղեցւոյ առընթեր նորակառոյց սրահը եւ այլ շինութիւններ, զգացնելու համար, թէ որքան ալ միջազգային դաշնագրով հայ համայնքը իրաւունքներ ունենայ Թուրքիոյ մէջ, ան բաղձալի տարր մը չէ, թէ երկուքուկէս միլիոն հաշւող արեւմտահայերէն այսօր հազիւ 50000 մնացած մնացորդացն իսկ «մտահոգիչ» ներկայութիւն մըն է Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս որ են հայկական յուշարձանները որպէս բարձրաղաղակ վկաները Հայաստան աշխարհի:

Թուրքիոյ երբեք պէտք չէ վստահեցուի, թէ անոր հետ յարաբերութիւններ մշակելը Հայաստանի համար ճակատագրական կարեւորութիւն ունի, ինչպէս որ արդէն Անկարա կը խորհի: Կը բաւէ այս առթիւ յիշատակել անցեալ ամիս Ֆիլադելֆիոյ համալսարանական շրջափակի մը մէջ նախագահ Օզալի արձակած հետեւեալ խօսքերը՝ իր այցելութեան դէմ բողոքող հայ երիտասարդի մը. *«Հայաստան ի՞նչ կրնայ ընել, եթէ միայն թշնամիներով շրջապատուած ըլլայ: Մենք մեր ձեռքը երկարեցինք, Հայաստանի հետ յարաբերութիւն պիտի մշակենք ըսինք, մեր դեսպանն ալ Երեւան ղրկեցինք: Այս պատճառաւ մոռնանք այն ինչ որ պատահեր է 76 տարի առաջ»:* Իսկ ի՞նչ պատահեր է 76 տարիներ առաջ: *«Ներքին պատերազմի հետեւանքով մեծ թիւով թուրքեր, հայեր եւ քիւրտեր մեռան: Այս բոլորը կապ չունին Թուրքիոյ Հանրապետութեան հետ»:*

Հայրենի ղեկավարութիւնը ցարդ մէկէ աւելի առիթներով ապացոյցը տուաւ թէ ինք կարող է դէպի իր նպատակը ընթանալ, միջոցներու մէջ ցոյց տալով քաղաքական անհրաժեշտ ճկունութիւնը եւ առաձգականութիւնը, որոնք էական տարրերը կը կազմեն նորամիտ քաղաքականութեան: Իսկ Թուրքիոյ հետ ծնունդ առնող իր յարաբերութիւնները իրմէ կը պահանջեն շատ աւելի ազգային-քաղաքական աչալրջութիւն: Դեռ վերջերս մեր մէկ խմբագրականին մէջ ընդգծեր էինք, թէ Թուրքիան մասնաւոր եւ յետին շահեր կը հետապնդէ Հայաստանի հետ իր մերձեցման քաղաքականութեամբ, շահեր՝ որոնք այլապէս աւելի թանկարժէք են, քան իր կողմէ Հայաստանին «ընծայուելիքները»: Ինչ որ ալ ըլլայ, սակայն, թուրք եւ հայ կապերուն բնոյթը, ան ոչ մէկ առեն պէտք է թելադրէ հրաժարում մեր ազգային աւանդէն:

Յարաբերիլ՝ թերեւս, սակայն առանց վստահելու: Եւ նաեւ առանց տեղի տալու՝ անզիջելի մարզին մէջ: Ու դեռ՝ առանց զոհելու մնայունը՝ ժամանակաւորին:

Ըսելէ ետք այսքանը Հայաստանի կառավարութեան վարքագծի մասին, կ՚ուզէինք շեշտել թէ հոս, արտերկրի մէջ, մեր ընելիքը պիտի ըլլայ անհրաժեշտ ուժգնութեամբ շարունակել մեր ժողովուրդին պահանջատիրական պայքարը՝ առաջին հերթին արգիլելու Թուրքիոյ մուտքը Եւրոշուկայ եւ ընդունիլ տալու իրեն թէ այլ երկիրներու, թէ 1915-1918-ին Թուրքիոյ կողմէ գործադրուած է Հայոց դէմ ցեղասպանութեան արարք մը, որ կը սպասէ հատուցումի եւ վերջնական արդարութեան: □

ԵՐԵՒԱՆԷՆ՝ ԳՆԱԼԸ ԿՂՋԻ

Եթէ մենք ալ ճանչնայինք թուրքը, ինչպէս ան կը ճանչնայ հայը, շատ հաւանաբար կարելի կ՚ըլլար առաջքն առնել անախորժ թիւրիմացութիւններու, որոնք ծագեցան, մանաւանդ վերջին շրջանին, Երեւանի ծրագրած հայ-թրքական *ռէալփոլիթիքի* մը հեռանկարին առթիւ:

Առտնին, (1990, նոյ. 6) այս նոյն սիւնակին մէջ, ակամայ խորհրդածութիւններու դուռ բացած էին, գլխաւորաբար Հայաստանի կարգ մը պատասխանատուութիւն կրող անձերու, ինչպէս արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբի նախագահին եւ արտաքին առեւտուրի նախարարին ճախաւեր յայտարարութիւնները թուրք լրագրողներու: Ընդունելով հանդերձ թէ կարեւորը պետութեան վարած քաղաքականութիւնն է եւ անոր ղեկավար դէմքերուն արտայայտութիւնները, քան դիւանագիտական դպրոցին դեռ անծանօթ կարգ մը անձերու անխոհեմ խօսքերը, հարկ է անդրադառնալ, թէ ի՞նչ աստիճանի կարելի է վստահիլ թուրքերու նորաբոյս «համակրանք»ին անկեղծութեան:

Նախ կրկնենք, եթէ հարկ է, որ մենք ալ բոլորովին զուրկ չենք իրատեսութենէ եւ տրամաբանութենէ, որպէսզի չգիտակցինք, թէ շրջափակումի մշտական սպառնալիքին ապրող Հայաստանի մը համար, որ իր անկախութեան գործընթացին ճամբուն վրայ է, անհրաժեշտ է բնականոն յարաբերութիւններ մշակել դրացի պետութեանց հետ, ներառեալ Թուրքիոյ, պայմանաւ անշուշտ, որ անոնք սահմանափակուին առեւտրական, տնտեսական, մշակութային եւ նման մարզերով: Շաբաթ օր իսկ ալիւր կը հասնէր Հայաստան Թուրքիոյ ճամբով:

Մնաց որ, մենք մաս չենք կազմեր Սփիւռքի այն բանգէտներուն, որոնք հանգիստ նստած Պէյրութ թէ այլուր, բարձր քաղաքականութեան դասընթացքներ բացած են Երեւանի ղեկավարներուն, այսինքն հայրենիքի ողջ ժողովուրդին պատասխանատուութիւնն ունեցող անաչառ մարդոց, որոնք իշխանութեան գլուխ եկան այդ նոյն ժողովուրդին քուէներով, Խ. Միութեան եւ առաւելապէս Հայաստանի ամենէն ըժնդակ օրերուն եւ տիւ եւ գիշեր ճար կ՚որոնեն արիւնաքամ երկրի մը բարգաւաճ ապագայ մը կերտելու համար: Անոնք կրնան պատմաբան չըլլալ, բայց աւելի մեծ եւ դառն հանգամանք մը ունին, որովհետեւ անոնք ապրած են մեր ժամանակակից պատմութեան ամենէն սեւ էջերէն մէկը:

Այսօրուան մեր խորհրդակցութեանց առանցքը այլ զուգադիպութենէ մը ծնունդ առաւ:

Թուրքը ի՞նչ կ՚ըսէ Երեւան եւ ի՞նչ կ՚ընէ Գնալը:

Թերեւս պարզ դիպուած է, բայց, առնուազն տարօրինակ՝ քանի կը պատահի թուրք դեսպանին Երեւանի յայտարարութեանց ճիշդ ու ճիշդ վաղորդայնին: Վոլքան Վուրալը շատ աղուոր խօսքեր ըսած էր Տէր-Պետրոսեանին եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Դեռ ըստ թուրք թերթերուն (*«Հիւրրիյէթ»*) ըսած է նոյնիսկ, թէ Թուրքիա տրամադիր է Հայաստան-Ազրբէջան առճակատման մէջ հաշտարարի դեր մը կատարել եւ հայերն ալ գոհունակութեամբ ողջուներ են Թուրքիոյ կատարելիք երրորդ ուժի մը այդ դերը: Այլ խօսքով, ինչ որ Մոսկուա չկրցաւ (չուզեց) ընել, պիտի կարգադրէ Անկարա: Երանի՜ մեզի:

Վ. Վուրալ մեծ գուրգուրանք արտայայտած է Թուրքիոյ մէջ հայկական յուշարձաններուն նկատմամբ, շեշտելով անոնց վերանորոգման ստիպողական պահանջքը: Դեռ խնդրած է Վազգէն Կաթողիկոսէն, որ ան իր հեղինակութիւնը ի գործ դնէ երկու ժողովուրդներու ջերմ յարաբերութեանց հաստատման համար: Հազիւ այս լուրին կը տեղեկանայինք, երբ Պոլսոյ Հայոց պատրիարքութենէն կը ստանայինք օրուան օրաթերթերու կտրօններ, ուր կը յայտնուի, թէ առանց որեւէ ազդարարութեան, թուրքերը *բուլդոզերով* կը քանդէին Գնալը կղզիի հայոց եկեղեցւոյ կից ստորերկրեայ հաւաքարահը, այն պատրուակով, որ արտօնագիր չունի, եւ որու շինութիւնը սկսած էր դեկտեմբերին, այսինքն՝ չորս ամիս առաջ: Ճիշդ ա՞յդ օրը անդրադարձան: Առայժմ չենք ծանրանար այս քանդումին վրայ, քանի մեզի անծանօթ են բուն դրդապատճառները եւ չունինք այդ շինութեան վերաբերող բոլոր տուեալները:

Ամէն պարագայի մէջ, երեւոյթը յատկանշական է:

Լեւոն Տէր-Պետրոսեան ՀՀՇ-ի Բ. համագումարի իր ելոյթին մէջ (1990, նոյ. 25) կը շեշտէր *«Կարծում եմ իրաւունք ունենք նաեւ սխալուելու»:* Անկասկա՛ծ: Իրաւունքը չունինք սակայն անգամ մը եւս խաբուելու, նոյն սխալներու կրկնութեամբ: □

ԱՆԿԱՐԱՆ ԱԶԱՏ Է ԱՐՁԱԿՈՒՄ ԲԱՆՏԱՐԿՅԱԼՆԵՐԻ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹՅԱՆԸ ԵՒ ԹՈՒՅԼԱՏՐՈՒՄ ՔՐԴԵՐԵՆԻ ՄԱՍՆԱԿԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

Թուրքական խորհրդարանը, Թուրգուտ Օզալի նախաձեռնությամբ, ապրիլի 11-ին վերացրել է քրդերենի մասնակի գործածության արգելքը, քրեական օրենսգրքից հանելով համոզմունքների ազատության վերաբերյալ կանոնները եւ որոշել կրճատել պատժաչափերը, ինչը հանգեցրել է բանտերում արգելափակված 46 հազար բանտարկյալներից 43 հազարի ազատ արձակմանը:

Բանտարկյալները սկսել են նույն օրը դուրս գալ Թուրքիայի 646 բանտերից: Ըստ արդարադատության աղբյուրների, քաղբանտարկյալների եւ քրեականների ազատ արձակումն ավարտվեց Բայրամի ըսկզբում (Ռամազանի վերջը):

Նույն աղբյուրը նշում է, թե այս միջոցառումները տեւելու են երկար. վերաքննվելու են Թուրքիայում արդարադատության համակարգը, բանտային ռեժիմը եւ պատժաչափերը, ինչպես նաեւ քրեական օրենսգրքի եւ 1982 թ. զինվորական ռեժիմի օրոք ընդունված Սահմանադրության մեջ քաղաքական ազատությունների վերաբերյալ որոշ սահմանափակող հոդվածները:

Ապրիլի 11-ի օրենքը քրեական օրենսգրքից վերացնում է համոզմունքների ազատությունը սահմանափակող հոդվածները, սակայն պահպանում նրանք, որոնք վերաբերում են «պառակտիչ գործողություններին» եւ «ահաբեկչական ակտերին»: Սրանք այնքան անորոշ են ձեւակերպված, որ մեկնաբանությունների լայն տեղ են թողնում: Մյուս կողմից, օրենքը չեղյալ է հայտարարում մինչեւ ապրիլի 8-ը ընդունված բոլոր մահավճիռները եւ հրահանգում ազատ արձակել տասը տարուց ի վեր փակված մահապարտներին: Նշենք, որ մահավճիռները դրանից առաջ փոխարինվել էին քսան կամ տասը տարվա բանտարկությամբ: Դրանցից վերջինը իրագործվել էր 1984 թ.:

Համաձայն Թուրքիայի միակյալ համայնավար կուսակցության նախագահ Հայդար Քութլուի, որ երկու տարի անցկացրել է բանտերում, այս միջոցառումները «կարեւոր քայլ են դեպի ժողովրդավարություն», նույնիսկ եթե դրանք թերի են: Թուրքիայում մարդու իրավունքներին վերաբերող հարցերը տարիներ ի վեր վիճաբանության եւ քննադատության առարկա են եղել, որ Անկարային են ուղղել նրա արտասահմանյան գործընկերները, մասնավորապես եվրոպացիները: Թուրգուտ Օզալն իր ընտրությունից քիչ անց հայտարարել էր մարդու իրավունքները հարգելու իր դիտավորության մասին, ինչը տարակուսանքների տեղիք էր տվել ինչպես Թուրքիայում, այնպես էլ Եվրոպայում: Մարդու իրավունքների պաշտպանները գտնում էին, թե նա վարչապետ եղած վեց տարիների ընթացքում (1983-1989) ազատ էր այդ անելու եւ չէին վստահում նրա խոսքին:

Օզալը հունվարին հայտարարել էր նաեւ, թե մտադիր է բարեփոխելու 1983 թ. ի վեր Թուրքիայում արգելված քրդերեն լեզվի օգտագործումը: Այդ քայլն ընդունվել էր որպես քաղաքական հատույցում 1992 թ. ընդհանուր ընտրություններից առաջ, մի պահի, երբ Անկարայում երկյուղ կար, թե Հյուսիսային Իրաքում կարող էր ստեղծվել անկախ քրդական ամբողջականություն, ինչը «վատ օրինակ» կծառայեր Թուրքիայի քրդերի համար:

Համաձայն մայր կուսակցությունից ընտրված խորհրդարանի անդամ Բյուլենթ Աքարջալըի, որը խորհրդարանի մարդու իրավունքների հանձնաժողովի նախագահն է եւ այդ օրենքի նախաձեռնողներից մեկը, ընդունված օրենքը ցույց է տալիս Թուրքիայում «մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքի աճը»: Քրդերեն լեզվի արգելումը «նախնադարյան օրենք էր եւ պետք է հանվեր», ասել է նա: Չնայած, որ Թուրքիայի քրդերը (մոտ 10 միլիոն) գործածում էին մայրենի լեզուն, սակայն դրանով նրանք դե ֆակտո «անջատողականության» թիրախ էին դառնում: Օրենքը, սակայն, սահմանափակվում է քրդերենի մասնակի գործածությամբ: Այն չի թույլատրում այդ լեզուն գործածել ոչ դպրոցներում, ոչ հասարակական միջոցառումների ժամանակ, ոչ էլ ռադիոյով:

(Ֆրանս պրես, Ռոյթեր)

digitised by A.R.A.R.@

— Քրդերն ու Իրաքը համաձայն են շրջանի ինքնավարության շուրջ
— Գաղտնի խոսակցություններից հետո գաղթականներին կոչ է արվում վերադառնալ
— «Մենք չենք ուզում մի նոր Հայաստան», ասում է Թալաբանին

ԲԱՂԴԱԴ, Իրաք, ապրիլի 24. Իրաքի քուրդ ղեկավարներն այսօր հայտարարեցին, թե իրենք լայն համաձայնության են եկել նախագահ Սադդամ Հուսեյնի հետ, եւ հույս ունեն, թե նա պիտի թույլատրի ավելի քան 1 միլիոն քուրդ փախստականների վերադարձը երկիր:

Օրեր տեւած գաղտնի բանակցություններից հետո կատարելով այս հաղորդագրությունը, քրդական միծագույն քաղաքական խմբավորումներից մեկի առաջնորդ Ջալալ Թալաբանին ասաց, թե Քրդստանի ինքնավարության շուրջ համաձայնությունը նոր միջոցառումներ է առաջադրում, երաշխավորում ժողովրդավարությունը, բազմակարծությունը եւ «պաշտպանում Իրաքի ազգային միասնությունը»:

Այնուհանդերձ, որեւէ համաձայնագիր չի ստորագրված: Թալաբանին հայտնեց, թե իր գլխավորած քրդական խմբավորման պատասխանատուները առաջիկա շաբաթ, նախագահ Հուսեյնի ծննդյան տարեդարձի նշումից հետո, կշարունակեն բանակցությունները մանրամասնությունների շուրջ:

Թալաբանին, որ երկար տարիներ հանդես էր եկել որպես իրաքյան վտարանդի քրդերի բանբերը, կոչ արեց հարյուր հազարավոր քրդերին, որոնք փախել էին Թուրքիա եւ Իրան, վերադառնալու իրենց տները: Նրանք այժմ ապրում են սահմանամերձ շրջաններում, թշվառագույն պայմաններում, եւ հակառակ օրական շուրջ 500 անձի կորստին, հայտարարում են, թե չեն վերադառնա իրենց բնակավայրերը առանց արեւմտյան պաշտպանության երաշխիքների:

(Վաշինգտոնում պետական քարտուղարության պաշտոնատարներից մեկը հայտնեց, թե Մ. Նահանգները պատրաստվում է հինգշաբթի օրը վերջնագիր տալ իրաքյան զորքերին, որ անհապաղ հեռանան Զախոյի շրջանից, որտեղ ամերիկյան բանակը պատրաստվում է մի վրանաքաղաք կառուցել):

ՔՐԴԵՐԻՑ ՈՄԱՆՔ ԴԺԳՈՀ ԵՆ

Տակավին շատ վաղ է փախստականների հակազդեցության մասին խոսելու համար, սակայն աքսորում գտնվող քուրդ քաղաքական ղեկավարներից շատերը քննադատեցին Բաղդադի հետ բանակցություններ վարելը: Նրանք հայտարարում են, թե իրենք խիստ վերապահ են Իրաքի ղեկավարության հետ կնքված համաձայնության նկատմամբ, վերջինին մեղադրելով իր նախորդ բոլոր համաձայնություններին դավաճանելու եւ քրդերի նկատմամբ տհաճելիություն կիրառելու հանցանքով: Սակայն Թալաբանին, որ Քրդստանի հայրենասիրական միության գլխավոր քարտուղարն է, այսօր հայտարարեց. «Մենք կոչ ենք անում բոլոր քրդերին, որ չլքեն իրենց հայրենիքն ու երկիրը, նույնիսկ տառապելու դեպքում: Մենք չենք ցանկանում մի նոր Հայաստան: Մենք չենք ուզում, որ ժողովուրդը լքի մեր հայրենիքը»:

Հիշելով, որ 1963-ից ի վեր ինքը բանակցում է Բաղդադի կառավարության հետ, ավելի լայն ինքնավարություն ձեռք բերելու համար, Թալաբանին շարունակեց. «Նախապես երբեք ականատես չեմ եղել նման դրական վերաբերումի: Մենք չենք կարող նրանց զանրենկեց անել, ոչ էլ նրանք կարող են մեզ ճզմել: Հետեւաբար մենք երկուսս էլ ցանկանում ենք այլ լուծում, խաղաղ լուծում գտնել»:

Նա ասաց, որ 3,5 միլիոն քրդերից 3 միլիոնը շարժման մեջ են: Մ. Նահանգները ու նրա դաշնակիցները շարունակում են փախստականներին օդից մատակարարել, ամերիկյան ուժեր են մտել Իրաք՝ Զախոյի մոտ կառուցելու համար մի բնակավայր-օջախ, այնպես որ կարելի լինի փախստական քրդերի անվտանգությունը երաշխավորել:

ՕՏԱՐՆԵՐՆ ԱՌԱՅԺՄ ՑԱՆԿԱԼԻ ԵՆ

Ջելալ Թալաբանին ասաց, թե Մ. Նահանգներն ու մյուս օտար ուժերը, որոնք պաշտպանում են քուրդ փախստականներին հյուսիսային Իրաքում, պետք է հեռանան անմիջապես, երբ համաձայնությունն ամբողջանա: Մինչ այդ, սակայն, քուրդ ներկայացուցիչներն ու Բաղդադի կառավարությունը ողջունում են նրանց ներկայությունը, թեեւ նրանց համար նախընտրելի էր, որ ՄԱԿ-ը տեր կանգներ փախստականներին:

Այս գիշերվա հայտարարությունը հետեւեց Իրաքի բարձրաստիճան պաշտոնատարների հետ հնգօրյա գաղտնի բանակցություններին, որոնք այսօր միայն բացահայտվեցին: Համաձայնության գլխավոր կետերը ծանուցվեցին այն բանից հետո միայն, երբ Իրաքի պաշտոնական մամուլը հայտարարեց, որ նախագահ Հուսեյնը անձամբ հանդիպում է ունեցել Ջ. Թալաբանիի եւ քրդական մյուս երեք խմբավորումների ղեկավարների հետ, որոնք բոլորը միասին կազմում են Իրաքյան Քրդստանի ճակատը:

Այդ մյուս ղեկավարներն են՝ Սամի Աբդուլ Ռահմանը, Ռասուլ Մամանդը եւ Նուշիրվան Բարզանին, որի հորեղբայրն է Քրդստանի դեմոկրատական կուսակցության առաջնորդ Մասուդ Բարզանին: Բանակցություններին մասնակցել է նաեւ քրդական զինյալ ուժերի փոխհրամանատար Իզզադ Իբրահիմը:

Իրաքյան հեռուստատեսությունն այս գիշեր ցույց տվեց ճառագայթող դեմքով Սադդամ Հուսեյնին՝ ազգային տարազ հագած քուրդ չորս ղեկավարների հետ հանդիպելիս, նրանցից յուրաքանչյուրին բազմաթիվ անգամ երկու երեսից համբուրելու պահին:

Ջ. Թալաբանին ասաց, թե նոր պայմանավորվածությունը հիմքում ունի 1970-ին Բաղդադի հետ կնքված համաձայնությունը, որ քրդերին տալիս էր որոշ ինքնավարություն, ինչը ըստ քրդերի, բնավ չէր հարգվել իրաքյան իշխանությունների կողմից: Քուրդ ղեկավարը հայտարարեց, որ պատրաստվող պայմանագիրը նախատեսում է Քրդստանում պայմանների նորմալացում, ժողովրդավարության հաստատում, քրդական իրավունքների ընդունում եւ Իրաքի ազգային ամբողջականության պահպանում:

«Ժողովրդավարությունը գլխավոր երաշխիքը պիտի լինի քրդական ազգային իրավունքների համար,- ասաց նա:- Մենք կողմ ենք ինքնավարությանը՝ Իրաքի ազգային ամբողջականության շրջանակներում»:

ԳՈՒՑԵ ՀՈՒՍԵՅՆԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅԱՄԲ

Թալաբանին ավելացրեց, որ վերջին բանակցությունների նախաձեռնողը նախագահ Հուսեյնն է եղել, ըստ երեւույթին, քրդական ըմբոստությունը ճնշելուց անմիջապես հետո:

Քրդերի՝ իրենց բնակավայրեր վերադարձը պիտի օգնի նաեւ Իրաքին, որ համոզի ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդին վերացնելու առեւտրական սանկցիաները, ցույց տալով, որ «միջազգային խաղաղությունն ու անվտանգությունը» վերադառնում են Իրաք եւ շրջան, ինչպես պահանջում էր Խորհուրդը:

Այնուհանդերձ, քուրդ փախստականներից շատերը հայտարարել են, թե իրենք չեն վստահում իշխանություններին եւ չեն վերադառնա այնքան ժամանակ, քանի դեռ Հուսեյնը գտնվում է իշխանության գլուխ: Տակավին այս շաբաթվա ընթացքում իրաքյան պաշտոնատարներից ոմանք քրդական ընդդիմադիրներին կոչել են «սաբոտյոր» եւ «դավաճան»:

Այնուհանդերձ, արաբական երկրների պատասխանատուներից ոմանք ենթադրում են, թե քրդական քաղաքական չորս խմբավորումների հետ համաձայնության գալուց հետո, փախստականների զանգվածային վերադարձը տեղի կունենա թուրքական եւ իրանյան սահմաններից: Քուրդ ղեկավարներն ընդունում են, որ իրենք ուրիշ ընտրանք չունեն, քանի որ լեռների վրա դաժան պայմանների առկայությունը չի կարող ընդունելի լինել երկար ժամանակի համար:

Արդեն իսկ գաղթականներից ոմանք վերադարձել են, եւ ըստ իրաքյան մամուլի, նրանց թիվն առ այսօր հասել է 179.421 մարդու:

Սակայն, տակավին հայտնի չեն փախստականների վերադարձի պայմաններն ու միջոցները: Առաջարկվում է վերադարձի ճանապարհների հսկողությունը վստահել միջազգային օգնության աշխատողներին:

Քրդական ապստամբության բուն ալիքը սկիզբ առավ 1974-ին, երբ Իրաքը մերժեց ընթացք տալ 1970-ի համաձայնությանը: Այդ ապստամբությունը ճզմվեց հաջորդ տարին, 1975-ին, երբ Իրանը, ամերիկյան քաջալերանքով, համաձայն գտնվեց փակելու իր սահմանները ապստամբ քրդերի առաջ: Հետագայում իրաքցիները տասնյակ հազարավոր քրդերի հեռացրին այդ շրջաններից, նրանց փոխարեն բնակեցնելով, Քերքուկի շրջանում, որ նավթարդյունաբերական կենսական կենտրոն է, բազմաթիվ իսլամների եւ քրիստոնյաների:

Քրդստանի նավթահարուստ շրջանների վերահսկողության հարցը միշտ էլ կազմել է քրդական ինքնավարության խնդրի միջուկը:

ՊՈԼ ԼՈՒԻՍ
The New York Times, 25 ապրիլ 1991

LOS ANGELES TIMES

ԱԼԲԱՆԻԱՅՈՒՄ ԹՇՎԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ ԾԱՆՐԱՆՈՒՄ Է

Կառչելով կոմունիզմին՝ ընտրողները փաստորեն փակեցին թշվառությունից ու սովից իրենց փախուստը: Արեւմուտքը չի շտապում նրանց օգնել՝ մինչեւ հին հին համակարգը չվերանա:

ՏԻՐԱՆԱ, Ալբանիա. Մայրաքաղաք Տիրանայի փողոցների խավարից ուրվականի նման հայտնվելով, Վիոլետա Մուչոն գիշերվա ժամը 1-ին մոտոյով բարձրանում է փողոցը:

Հասնելով տեղ, ծեռքի ցանկը, որի մեջ երկու աման կար, դնում է գետին, հերթի կանգնածների վերջում, եւ ողջունում կանգնած մարդկանց:

Շուրջ 3 ժամից հետո 10 տարեկան դուստրն է գալու փոխարինելու մորը հերթի մեջ եւ սպասելու եւս 2 ժամ, մինչեւ արեւածագի հետ տուն դառնա՝ ծեռքին ընտանիքի այդ օրվա բաժին 2 լիտր կաթը:

Գիշերային այդ հերթապահությունը սովահար Ալբանիայում կաթ ստանալու միակ միջոցն է, կաթ՝ որ հաճախ միակ բանն է անհամ ու գորշ հացից եւ կեղտոտ ջրից բաղկացած ճաշացուցակին որոշ համ տալու:

Տիրանայի փողոցներում թափառող պատանիների ամբողջ խմբեր են հետամտում օտարերկրյա այցելուներին, նրանցից փող կորզելու նպատակով, «լեկա, լեկա» գոռալով նրանց ետեւից, խնդրելով ամեն ինչ՝ գնդիկավոր գրիչներից մինչեւ ծամոն, ինչը կարելի է փոխանակել սննդեղենի հետ:

Իսկ գավառային շրջաններում ոտաբոբիկ երեխաները վազում են անցնող հազվագյուտ մեքենաների ետեւից՝ մատով ցույց տալով իրենց բերանները, ինչը բոլոր լեզուներով նշանակում է, որ սոված են:

Եռամյա երաշտը սով է տարածել Բալկանյան այս փոքրիկ՝ 3,3 միլիոն բնակիչ ունեցող երկրում: Երկար ժամանակ այն եղել է Եվրոպայում բոլորից աղքատն ու հետամնացը: Արեւելյան Եվրոպայում կոմունիզմի փլուզումը պարզապես ավելի է դժվարացրել Ալբանիայի արտաքին առեւտրի վերջին միջոցները:

Հանգուցյալ բռնակալ Էնվեր Հոջան մի անգամ երդվել է, որ ալբանացիները կնախընտրեն խոտ ուտել՝ քան համագործակցել կապիտալիստների հետ: Սակայն անտեր աղքատությունն ու սաստկացող հուսահատությունը այժմ ստիպել են նրա կոմունիստ հաջորդներին ուտելու նրա... խոսքերը:

Փորձելով ինչ-որ մղում տալ իր անարյուն տնտեսությանը, Ալբանիան, Եվրոպայում վերջին ամբողջատիրական երկիրը, այժմ բացվել է դեպի Արեւմուտք՝ խնդրելով օտարերկրյա ներդրումներ ու վարկեր՝ այն վերականգնելու համար:

Սակայն գտնվելով կոմունիզմի ինքնամեկուսացումից դուրս եկողների շարքում, ալբանացիները տեսնում են, որ վերջինն են նաեւ Արեւմուտքից քիչումիչ օգնություն ստացող արեւելյան երկրների մեջ:

Ապագայի համար ավելի անհանգստացնողն այն իրողությունն է սակայն, որ երկրին չի հաջողվել լքել իր սոցիալիստական հիմքերը, որոնց վրա հիմնված է իր սնանկ տնտեսությունը:

Արեւմտյան կառավարությունները, ներառյալ Մ. Նահանգները, առկախել են իրենց օգնությունը՝ որպես վարձատրություն ռեֆորմի դիմաց: Սակայն Ալբանիայում վերջին ընտրություններում հաղթել են թունդ կոմունիստները:

ՔԵՐՈԼ ՈՒԻԼՅԱՄՍ
17 ապրիլի, 1991

ԵԹԷ ԳՈՐԲԱՉՈՎԸ ԸՆԿՆԻ, ԱՄՆ-Ը ՍՏԻՊՎԱԾ ԿԼԻՆԻ ՎԵՐԱԳՏՆԵԼՈՒ ԻՐ ԶԻՆՈՒԺԸ

Այսպես հայտարարեց Մ. Նահանգների պաշտպանության քարտուղար Ռիչարդ Չեյնին, ամերիկյան NBC հեռուստացանցով տրված առուլիսի ընթացքում:

«Ամերիկան ստիպված կլինի իր ռազմական ուժի նախկին թափը հավաքել, եթե Խ. Միության տնտեսական ներկա քաոսում պրեզիդենտ Գորբաչովը հեռանա իշխանությունից՝ իր տեղը զիջելով զինվորականներին կամ էլ համայնավար կուսակցության կարծր թեւին»:

Չեյնին խոստացավ նաեւ, որ եթե առաջիկա տարիների համար երկու գերհզոր երկրների հակամարտությունների նվազման հեռանկար չտեսնի, ինքը կներկայանա նախագահ Բուշին եւ կասի. «Ցավում եմ, մենք չենք կարող մեր ուժը կորցնել այնպես կամ այնպիսի արագությամբ, որը նախատեսել էինք»:

Այնուհանդերձ, պաշտպանության քարտուղարն ավելացրեց, թե ինքն այնքան էլ համոզված չէ, թե Խ. Միությունը կկարողանա հզորանալ ռազմական բնագավառում: «Նրանց տնտեսությունն այնքան վատ վիճակում է գտնվում, որ չեմ կարծում թե նրանք կկարողանան դրանից անջատել ռազմականը», ասաց նա:

Ինչ վերաբերում է այն հարցին, թե Մ. Նահանգները չե՞ն տեսնում արդյոք որեւէ սպառնալիք Խ. Միության կողմից, Չեյնին ասաց. «ԽՍՀՄ-ից սպառնալիքը կարող է գալ ներքին իրավիճակին տիրապետելու իր անկարողությունից: Այն կարող է պատճառ դառնալ, որ Մոսկվան փորձի իր ուժը ցույց տալ խորհրդային սահմաններից դուրս»:

Համենայնդեպս, պաշտպանության քարտուղարը վստահություն հայտնեց, որ գոնե առաջիկա երկու տարիների ընթացքում Խ. Միության հետ անակնկալ պատերազմի վտանգ չկա: □

digitised by A.R.A.R.@

Բարձրաբերձ լեռներն իրենց օղակի մեջ են առել Մեղրի քաղաքը: Նայում ես չորս բոլորը. զառիթափներ են ու քարքարոտներ: Դարավանդներին այստեղ-այնտեղ փռվել են հողահանդակները: Ակամայից ենթադրվում. ես ինչու՞ նախախնամությունն այսքան ժլատ եղավ մեղրեցու նկատմամբ: Մեղրին ունի իր հոգսերը: Մինչեւ հիմա ժամանակակից ավտոխճուղի չկա: Սա այն դեպքում, երբ երեք կողմից շրջափակված է խորթ, թշնամական ուժերով: Բարձիթողի է արված նաեւ նյութատեխնիկական մատակարարումը:

տիք Ալեքսանյանը: - Գիտելիքների խոր իմացությունը, օրինակ, Ալդարան գյուղի հանձնաժողովի նախագահ Արայիկ Բունիաթյանին օգնեց հողաբաժանման շատ հարցեր լուծել ինքնուրույնաբար: Իսկ մյուս համայնքներում, ուր անհամեմատ խրթին էին հարցերը, գործը գլուխ բերելու համար մասնակիցներ հրավիրեցինք հանրապետության գյուղնախարարությունից եւ «Հայհողնախագիծ» ինստիտուտից: Այլապես կարող եւ ժամերով գլուխ կոտրել եւ հստակություն չմտցնել հարցի պարզաբանման մեջ:

ԾԱՅԵՐՆ ԵՆ ՈՐՈՇՈՒՄ ՏՆՏԵՍԱՎԱՐՈՒՄԸ

- Հողաբաժանման ընթացքում չենք կարող հաշվի չնստել այս հարցերի հետ,- զրույցի ժամանակ ասաց Մեղրու շրջգործկոմի նախագահ Ենոք Անդրեասյանը: - Գյուղացիներից շատերը նախընտրում են հողն օգտագործել կոլեկտիվ գյուղացիական տնտեսությունների ձեւով: Հիշյալ հանգամանքներում, պարզ է, բարձր բերք ստանալու, կյանքի անվտանգությունն ապահովելու համար կարող են միավորել իրենց ուժերը:

Սեփականաշնորհմանն իր պահանջներն է թելադրում նաեւ շրջանում հողի ռելիեֆային եւ կլիմայական բազմազանությունը: Գուդեմնիսում, Կուրիսում, Կարճեւանում, այլեւայլ գյուղերում հողը զանազանվում է կառուցվածքային տվյալներով, բերքատվության աստիճանով: Միեւնույն համայնքի տարբեր հողակտորները գտնվում են ծովի մակարդակից տարբեր բարձրությունների վրա: Ուստի հանդակները նույնպես գտնըվում են կլիմայական տարբեր գոտիներում: Նույնիսկ ամենափոքր գյուղի տարածքներում կհանդիպես եւ՛ մերձարեւադարձային, եւ՛ կիսատափաստանային, եւ՛ ալպիական կուլտուրաների: Այս հանգամանքը հաճախ առաջ է բերում վեճեր, բախվում են մարդկանց անձնական շահերը: Սակայն ինչպե՞ս անել, որ չլինեն շահողներ ու տուժողներ:

- Նման պարագայում հարկավ, գործին ի վիճակի է օգնել զուտ մասնագիտական մոտեցումը,- նկատում է Մեղրիում կառավարության լիազոր ներկայացուցիչ Ավե-

Անդրեասյանը, որ ունի կազմակերպչական աշխատանքի հարուստ փորձ, մեծ նշանակություն է տալիս նաեւ բնակիչներից ստացվող նամակներին: Դրանց հեղինակները մտահոգվում են հողաբաժանմանն առընչվող հարցերի լուծումով: Նրանց մեջ մեծ թիվ են կազմում այն քաղաքացիները, ովքեր ուզում են վերադառնալ հայրենի ծննդավայր, կրկին կապվել հարազատ հող ու ջրին: Սակայն քաջատեղյակ չլինելով հողային օրենսդրությանը, չեն կարողանում պաշտպանել հողային իրենց իրավունքները: Պաշտպանություն չգտնելով տեղական հանձնաժողովների կողմից՝ հարկադրված դիմում են շրջանային հանձնաժողովին:

Ո՞րն է այստեղ ուսանելին: Ամեն մի հարցի լուծման ընթացքում հանձնաժողովի անդամները առաջնորդվել են բնակիչների հողային իրավունքները հարգելու եւ հողակտորի բերքատվությունը բարձրացնելու ներկայիս պահանջներից: Իսկ ամեն մի չեղում նրանք կատարել են միմիայն օրենքի սահմաններում:

Շրջանում սեփականաշնորհումը նաեւ արքագրում է անցյալի սխալները: Մեղրիի կոլտնտեսությունը եւս դարձել էր այդ սխալների զոհ: «Կուսակցության կոչով» տնտեսությունը խոշորացման նպատակով իր մեջ ներառեց նաեւ Կալերի ու Վանքի գյուղերի տնտեսությունները: Արդյունքում կաթվածահար եղան վերջին երկուսը, իսկ գյուղացիները բռնեցին քաղաքի ճանապարհը: Այսօր կոլտնտեսությունը լուծարվում է, իսկ հողն ու հիմնական միջոցները սեփականաշնորհվում են: Բաժանվում է նաեւ Կալերի եւ Վանքի հողն ու հիմնական միջոցները: Մեղրիի քաղաքացիներից շատերն են ուզում օգտագործման վերցնել կոլտնտեսության վարելահողերը, բայց ահա դժվարանում են վերցնել անասունները: Պատճառաբանում են, որ շրջանում սակավ է խոտը, խոտացված կերն էլ հայթայթվում է դժվարությամբ: Այնուամենայնիվ, նախկին գյուղարնակները գտան անասնակերի պաշարների ստեղծման միջոցը: Առայժմ նրանցից ձեռնամուխ են եղել երկուսը՝ Կագրեկ Սարգսյանը Կալերից, Արտավազդ Սարգսյանը՝ Վանքից:

Մասնավոր սեփականությունը բացառությամբ Նյուվադիից եւ Թխկոտից օր-օրի մտնում է նաեւ Շվանիձոր, Լեհվազ, Կարճեւան, մյուս գյուղերը: Շրջանի 14 հազար բնակչության 95 տոկոսը ցանկություն է հայտնել ստանալ հող: Դե, ինչ. Մեղրու շրջանում նույնպես հայ գյուղացին մշուշապատ խոստումների փոխարեն դառնում է հողի իսկական տերը:

Սեփ. թղթ.

ԿԱՊԱՆ

Երկաթգծում իրադրությունը խաղաղ է, իսկ Կապան-Գորիս ավտոճանապարհին այն կրկին սրվել է: Ապրիլի 25-ին ժամը 17-ին ադրբեջանական կողմից կրակ բացվեց երկրապահ ջոկատի ուղեկցող մեքենայի վրա: Վիրավորներ եւ զոհեր չկան, սակայն մեքենայի աջ կողմը շարքից դուրս է եկել ԽՍՀՄ զինված ուժերին պատկանող մարտական մեքենայի գնդակներից: Երկրապահ ջոկատի հրամանատար Ռաֆայել Ասրյանը խիստ վրդովված է այս փաստի առիթով: *«ԽՍՀՄ զինված ուժերը եկել են ոչ թե պաշտպանելու մարդկանց անվտանգությունը, այլ ընդհակառակը՝ կրակ են բացում անմեղ ուղեւորների վրա: Ջոկատի մեքենայի վրա կրակելը եղել է նպատակային, վերացնել այդ մեքենան, շարասյունը թողնել անպաշտպան՝ նպատակը պարզ է: Մենք եւ Կապանի ամբողջ հասարակությունը խիստ վրդովված ենք եւ պահանջում ենք ԽՍՀՄ պրեզիդենտից եւ զինված ուժերի նախարարից՝ վերջ տալ այս կազմակերպված խաղին»:*

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ

ԵՂԵՌՆԻ ՕՐԸ ԵՒ ՆԱԽՕՐՅԱԿԻՆ

Ապրիլի 24-ին դեռ առավոտից սկսվել էր կիրովականցիների երթը դեպի Կոտրած եկեղեցի, որտեղ արդեն երրորդ տարին է, ինչ նշվում է Եղեռնի անմեղ զոհերի հիշատակի օրը: (Այնտեղ կառուցվելու է Ղարաքիլիսայի ճակատամարտի հուշահամալիրը): Բազմաթիվ ծաղկեպսակներն ու թարմ ծաղիկները ողողել էին հուշաքարը:

Նախօրյակին Արցախ պուրակում կազմակերպվել էր հանրահավաք, որին մասնակցում էին «Նժդեհ», ԱԻՄ, ՀՅԴ, ՀՅԴ, «Զորավար Անդրանիկ» կազմակերպությունը, «Արծվաշեն» հայրենակցական միությունը եւ այլք: Ներկայացուցիչները ելույթներում մեծ մասամբ խոսում էին իրենց կուսակցությունների, կազմակերպությունների դիրքորոշման մասին, հանգելով այն մտքին, որ ապրիլի 24-ը այսուհետ պետք է նշվի որպես Հայ Դատի պահանջատիրության եւ միասնության օր:

Ի՞ՆՉ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԻ ԴԵՄ Է ԲՈՂՈՔՈՒՄ ՎՐԵԺ ՂԱԶԱՐՅԱՆԸ

«Ազգ»-ի նախորդ համարում հաղորդել էինք, որ ապրիլի 11-ից ՊԱԿ-ի մեկուսարանում հացադուլ է հայտարարել «Վրիժառու» զինված խմբի հրամանատար Վրեժ Ղազարյանը, որը կռվել է Երասխում եւ Արցախում, Գետաշենում ու Վարդենիսի շրջանում:

Խմբագրությունը ստացել է նրա մոր՝ Սիրանույշ Պողոսյանի նամակը, որը միայն ապրիլի 17-ին է իմացել որդու հացադուլի մասին: Մինչ այդ՝ ապրիլի 13-ին, նրանից ընդունել են Վրեժի համար նախատեսված պարենամթերքը (կալանավայրում է նաեւ Վրեժի քույրը՝ Ալվարդը, որը «Վրիժառու» խմբի վիրավորներին բուժօգնություն է ցույց տվել: Նրա երեք անչափահաս երեխաների հոգսը նույնպես այս 70-ն անց կնոջ ուսերին է):

Մեր սեփական թղթակից Աննա Իսրայելյանը դիմեց Վրեժի դատապաշտպան՝ Մաշտոցի շրջանի իրավաբանական կոնսուլտացիայի վարիչ Աշոտ Թադեւոսյանին՝ պարզելու, թե ի՞նչ մեղադրանքների դեմ է բողոքի հացադուլ հայտարարել նրա պաշտպանյալը: Ներկայացնում ենք հատվածներ մեղադրականից.

«Հանդիսանալով «Վրիժառու» զինված խմբի հրամանատար, մասնակցել է *1990 թվականի հունվարի 18-ին* (Երասխավանի ճակատամարտին նախորդող ժամանակաշրջան, երբ Ազատության հրապարակի հարթակից կենք «ձեռք բերելու» կոչ արվեց:- Ա. Ի.) Երեւանի Արցախի փողոցում տեղակայված 2433-րդ զինվորական մասի ավազակային հարձակմամբ 126 հատ ԱԿ-74 տեսակի ավտոմատի, 25 հատ ատրճանակի եւ մեծ քանակությամբ զինամթերքի հափշտակությանը:

15.08.1990 թ. Վրեժ Ղազարյանը, կոպիտ կերպով խախտելով հասարակական կարգը, դրսեւորելով բացահայտ անհարգալից վերաբերմունք հասարակության նկատմամբ՝ մի խումբ զինված անձանց հետ [illegible] ներխուժելով ռադիոհեռուստ[illegible]պետկոմի շենք՝ շրջապատել եւ [illegible] այն եւ առանձին հանդգնությամբ [illegible], կենքի գործադրման սպառնալիքով պահանջել են *հեռուստատեսային եթերում ցուցադրել Վրեժ Ղազարյանի ելույթը:* Ղեկավարությունը ստիպված համաձայնվել եւ ցուցադրել է այն հանրապետության հեռուստատեսությամբ:

Վրեժ Ղազարյանը, չկատարելով Գերագույն խորհրդի 20.08.1990 թ. որոշման պահանջները՝ հափշտակված կենքերն ու ռազմամթերքը հանձնելու վերաբերյալ, շարունակել է ղեկավարել «Վրիժառու» զինված խմբի գործունեությունը: Վարդենիսի շրջանի Կարճաղբյուր գյուղի հանգստյան տանը պահել է մեծ քանակությամբ զինամթերք, կենքեր եւ ռազմական տեխնիկա. Իսկ ինքն առանց համապատասխան թույլտվության կրել է նագան եւ «Մակարով» տեսակի ատրճանակներ, որոնք հայտնաբերվել եւ առգրավվել են ՆԳՆ աշխատակիցների կողմից 5.12.1990 թ.:

Նրան մեղադրանք է առաջադրվում ՀՍՍՀ ՔՕ 232-1 հոդվածի երրորդ մասով, 222 երրորդ մասով, 232 հոդվածի առաջին մասով»:

ՖՈՒՏԲՈԼ ՖՈՒՏԲՈԼ ՖՈՒՏԲՈԼ ՖՈՒՏԲՈԼ ՖՈՒՏԲՈԼ ՖՈՒՏԲՈԼ ՖՈՒՏԲՈԼ ՖՈՒՏԲՈԼ ՖՈՒՏԲՈԼ

ԱՐԱՐԱՏՑԻՆԵՐԸ ՄՈՏԻԿԻՑ

ՎԱՐԴԱՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Ծնվել է 1968-ի օգոստոսի 17-ին, Երեւանում:

Սովորում է Երեւանի ֆիզիկական կուլտուրայի պետական ինստիտուտի 3-րդ կուրսում:

Պաշտպան, հասակը 184 սմ, քաշը՝ 71 կգ: Բարձրագույն խմբում մասնակցել է 80 խաղի: Ատլետիկ կազմվածքը, աշխատասիրությունը, նպատակամղվածությունը հնարավորություն են տալիս հուսալի խաղ ցուցադրելու: Ամուսնացած է, ունի երկու որդի՝ 3-ամյա Կարենը եւ 5 ամսական Արտակը:

- Ե՞րբ ես սկսել զբաղվել ֆուտբոլով:

- Շատ ուշ, սովորում էի 8-րդ դասարանում եւ արդեն 15 տարեկան էի, երբ ինձ նկատեց «Արարատի» նախկին դարպասապահ Ալեքսիս Հովսեփյանը եւ հրավիրեց իր խումբը: Ընդամենը մեկ ամիս հետո ինձ ընդգրկեցին հանրապետության պատանեկան հավաքական: Բայց մինչ ֆուտբոլը, շուրջ 5 տարի լրջորեն զբաղվել եմ ազատ ըմբշամարտով, դարձել եմ վարպետության թեկնածու, հաջողություններ եմ ունեցել, Հայաստանում 2-րդ տեղ եմ գրավել, իսկ Արհմիությունների ՄԸ կենտրոնական խորհրդի առաջնությունում 3-րդ մրցանակակիր դարձել:

- Ինչպե՞ս հայտնվեցիր «Արարատում»:

- Մի օր Մալաթիայի մարզադաշտում «Նեֆթչիի» պատանիների հետ էինք խաղում, երբ Իշտոյանն ու Սափրիկյանը հրավիրեցին «Արարատ»: 10-րդ դասարանում էի սովորում, երբ ինձ «Մետալիստի» հետ խաղում հայտավորեցին պահեստայինների թվում:

- Որո՞նք [illegible] քո ուժեղ եւ թույլ կողմերը:

- Ուժեղ կողմերը երկ[illegible] գնդակ խլելու կարողությունը, գլ[illegible] խաղը, ֆիզիկական տվյալներս, [illegible]ոխանցումներս էլ վատ չեն, արագ[illegible]թյամբ թիմում կարող եմ զիջել միայն 3-4 հոգու, չեմ սիրում պարտվել, կամ որեւէ մեկին զիջել, լինի դա ֆուտբոլում, թե, ասենք, թենիսից շախմատ խաղալիս: Գնդակի հետ վարվելու տեխնիկաս դեռ կատարելագործման կարիք ունի:

- Ինչու՞ պատանեկան ֆուտբոլում հաճախակի էիր գնդակներ խփում, իսկ հիմա դեռ չես բացել գոլերիդ հաշվարկը:

- Այն ժամանակ խաղում էի հարձակման գծում, իսկ հիմա հերիք չէ պաշտպանությունում եմ խաղում, ամեն անգամ ինձ հատուկ առաջադրանք են տալիս վնասազերծել մրցակիցների ամենավտանգավոր խաղացողներին:

- Իսկ ում դեմ է ավելի դժվար խաղալ:

- Օլեգ Պրոտասովի: Երեւանում, երբ մենք 1:3 հաշվով զիջեցինք Կիեւի «Դինամոյին», խաղից հետո [illegible] անվանի ֆուտբոլիստը, որին ես հսկում էի եւ ասաց. պատրաստվիր, լավ ֆուտբոլիստ կա-

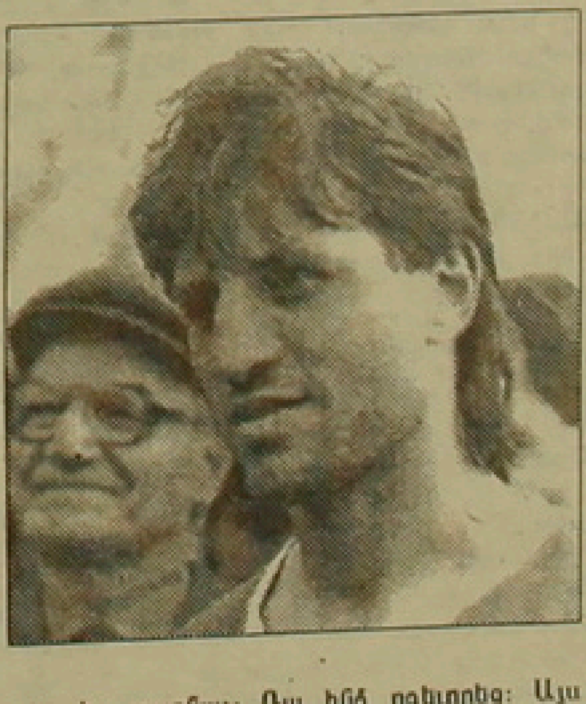

րող ես դառնալ: Դա ինձ ոգեւորեց: Այս տարի 2 անգամ հաջող եմ խաղացել հա[illegible] վաքականի մեկ աս[illegible]ացողի՝ «Չեռնոմորեցի» [illegible]արձակվող Իվան Գեցկոյի դեմ: Նա ինձ անկեղծորեն խոստովանեց, որ շատ կցանկանար, որ միասին խաղայինք հավաքականում:

- Ե՞րբ ես ամուսնացել:

- 19 տարեկան էի: Երբ մարզիչներիս ասացի ուզում եմ ամուսնանալ, զարմացան: Ծնողներս էլ ստիպված էին համաձայնվել, քանի որ ընտրությունը կատարված էր, իսկ Անահիտի հետ կապը դեռ մանկապարտեզից էր:

- Կուզենայի՞ր, որ տղաներդ ֆուտբոլիստ դառնային:

- Դժվարանում եմ ասել, բայց սպորտով պարապելը պարտադիր է: Մեծ սպորտը բազմակողմանիորեն կոփում է մարդուն:

- Որո՞նք են «Արարատի» ուժեղ եւ թույլ կողմերը:

- Ուժեղ կողմը՝ պաշտպանությունն է: Կիսապաշտպանական գիծը թույլ է: Մեր հարձակվողները՝ Կարեն Մարկոսյանը, Վիտալի Աղասյանը, Արմեն Հակոբյանը, Բարկեն Մելիքյանը յուրովի լավ են: Հատկապես կցանկանայի նշել Արմեն Հակոբյանի մասին, որի ոտքը, ցավոք, վերջերս պարապմունքի ժամանակ կոտրեցի: Խղճիս վրա ծանրացել է:

- «Արարատը» ի՞նչ տեղ կգրավի:

- Բոլորս էլ լրջորեն ենք տրամադրված եւ 5-ից ցածր չպետք է լինենք:

«Արարատի» ուղեւորությունը Իտալիա չկայացավ

Ապրիլի 20-ին կայացած «Սպարտակ» - «Արարատ» խաղից հետո արարատցիները մնացին Մոսկվայում այն հույսով, որ ապրիլի 23-ից մրցաշրջագայության կմեկնեն Իտալիա:

Բոլոր նախապատրաստական աշխատանքները կատարված էին, տոմսերը գնված, ճամպրուկները պատրաստ, սակայն Իտալիայից մուտքի վիզաներն այդպես էլ չստացվեցին եւ մեր ֆուտբոլիստները ստիպված էին կես ճանապարհից հետդարձ կատարել ու մեծ դժվարություններով տուն վերադառնալ:

Մրցավարական մաֆիա

Միջանկյալ [illegible] մրցաշարում անհաջող [illegible]ապարկեց «Արարատ-2»-ը:

Մ. Ղասաբօղլյան. («Արարատ-2»-ի գլխավոր մարզիչ) - **Թող չթվա, թե արդարանում եմ, սակայն հատկապես արտագնա հանդիպումներում հնարավոր չէ տազնա խաղալ: Օրինակ 4-րդ տուրում հանդես եկանք Ազով քաղաքում. հանդիպման ժամանակը սպառվել էր եւ հաշիվը չէր բացվել, սակայն մոսկվացի Սաֆոնովն ավելացրեց խաղը, որ 7 րոպե անց 11 մ. հարված նշանակի մեր դարպասին, հետո հանգիստ շունչ առնելով գնդակը դրեց թեւի տակ ու նոր միայն ավարտեց խաղը:**

Չեմ կասկածում, որ իսկական մրցավարական մաֆիա է գործում:

Բաժինը վարում է Սուրեն ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

ԵՐԵԿ «ԻԶՎԵՍՏԻԱՆ» ՀՐԱՊԱՐԱԿԵՑ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Սուրբ Էջմիածնի կաթողիկոսարանը նամակով դիմել էր «Իզվեստիա» թերթին, որում մասնավորապես ասվում էր. «Ձեր թերթի այս ամսվա 16-ի թիվ 90 համարում մենք ցավով կարդացինք «Բարեգործական գործուղում. Սպանել...» հոդվածից մի հատված, որում ասվում էր, թե Դոնի Ռոստովում ձերբակալված լեռնային ղարաբաղցիների փաստաթղթերում իբր թե «կա Էջմիածնի եկեղեցու կնիքը՝ նրա խաչի պատկերմամբ»: Ենթադրում ենք, թե խոսքը Լեռնային Ղարաբաղում գործող բարեգործական միություններից որեւէ մեկի կնիքի մասին է, որի վրա հնարավոր է, կամայականորեն պատկերված լինի քրիստոնեական եկեղեցու խաչը, որը հաստատ ոչ մի կապ չունի Սուրբ Էջմիածնի եկեղեցու հետ, եւ ընդհանրապես Հայ առաքելական եկեղեցու հետ:

Հանուն ճշմարտության, խնդրում ենք ձեր հարգելի ընթերցողներին տեղյակ պահելու նպատակով, հրապարակել ձեր թերթում մեր այս հերքումը»- «Իսվեստիային» ուղղված բարի ցանկություններով վերջացնում է նամակը կաթողիկոսարանի քարտուղար Վարդան Մեսրոպյանը: □

ԿԱՅԱՑԱՎ ՏԱԼԼԻՆՆՅԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ապրիլի 25-ին Տալլիննում բացվեց 12 միութենական հանրապետությունների՝ Լիտվայի, Լատվիայի, Էստոնիայի, Ռուսաստանի, Հայաստանի, Ղազախստանի, Վրաստանի, Մոլդովայի, Ուզբեկստանի, Տաջիկստանի, Կիրգիզստանի, ինչպես նաեւ Հյուսիսային եւ Կենտրոնական Եվրոպայի 7 երկրների կառավարությունների ղեկավարների հինգերորդ հանդիպումը: Հանդիպման ժամանակ քննարկվեցին անցման շրջանի տնտեսական համագործակցությունների զարգացման հեռանկարները, այն դեպքում, երբ Խորհրդային Միությունում ստեղծվում են սկզբունքորեն նոր տնտեսական փոխհարաբերություններ: □

ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Գերմանիայից Հայաստան ժամանեցին սննդամթերքով, դեղորայքով, հագուստով բեռնված 5 ավտոմեքենաներ: Երեխաներին հասցեագրված բեռան ողջ գումարը 450 հազար մարկ է:

Գերմանիայի Կարմիր Խաչի հովանու ներքո կազմակերպված գթասրտության այդ քայլի նախաձեռնողը Մյունխենի «Աբենդցայթունգ» թերթի կոլեկտիվն է, որի թղթակիցը նույնպես ժամանել է Երեւան:

Պլանավորվում է 3 մեքենա ուղարկել Լեռնային Ղարաբաղի մանկապարտեզները եւ դպրոցները: Բեռի մի մասը կհանձնվի ԼՂԻՄ-ի ադրբեջանական գյուղերի երեխաներին: □

ՀԱԿԱՀՐԵԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱԿԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ԿՈԿԱՆԴՈՒՄ

Կոկանդում իրավապահ մարմինների կողմից կալանվել են այն անձինք, որոնք հակահրեական եւ հակահայկական թռուցիկներ էին տարածում. դրանք են՝ 19-ամյա ոչ մի տեղ չաշխատող Զ. Ռահիմովը, 26-ամյա նույնպես ոչ մի տեղ չաշխատող Գ. Միրզախանովը եւ կրկնակի դատված 35-ամյա Ա. Ասկարովը: Նրանք չէին թաքցնում իրենց հայացքները ու բացահայտ հայտարարեցին, թե «պետք է սպանել այլազգիներին եւ հրդեհել դրանց տները»:

Իրավապահ մարմինների կարծիքով, այս դեպքում խոսքը գնում է «խուլիգանական ինքնագործունեության» մասին: Ստուգման արդյունքները ցույց են տալիս, որ կալանավորների թիկունքում չկան կազմակերպություններ կամ միություններ: □

Ապրիլի 23-ին Գերագույն խորհրդի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին հանձնվեց Ամերիկայի Լա-Վեռնի հայկական համալսարանի պատվավոր դոկտորի վկայականը՝ այդ համալսարանի ռեկտոր Կարպիս Տեր-Եղիայանի կողմից:

ՎՐԱՍՏԱՆԸ ՍՏԵՂԾՈՒՄ Է ՍԵՓԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒԿ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԻԼԻՑԻԱՅԻ ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐ

Վրացական միլիցիան ստեղծում է իր սեփական ՀՆՄՍ-ն, որը առայժմ ընդգրկելու է 200 մարդ: Ստորաբաժանումը նախատեսված է հատուկ պատասխանատու գործողություններ անցկացնելու եւ մասսայական բախումների դեպքում կարգ ու կանոն պահպանելու համար:

Վրացական ՀՆՄՍ առաջին հերթին ընդգրկվելու են միլիցիայի եւ ազգային գվարդիայի ծառայողները:

ԱՌԱՋԱՐԿՎԵԼ ԵՆ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՊՐԵԶԻԴԵՆՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆԸ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ

Մայիսի 26-ին նշանակված Վրաստանի պրեզիդենտական ընտրությունների պայքարին կմասնակցեն ինը թեկնածուներ: Բացի պրեզիդենտի ժամանակավոր պաշտոնակատար Զվիադ Գամսախուրդիայից, ընտրություններին կմասնակցեն նաեւ «Ազատություն» քաղաքական դաշինքի առաջնորդ Իրակլի Շենգելայան, վրացական կադետների առաջնորդ Գեորգի Կորգանաշվիլին, վրաց հողագործների միության նախագահ Ռոին Լիպարտելիանին, Վրաստանի անկախ կոմունիստական կուսակցության Կենտկոմի առաջին քարտուղար Ջեմի Միքելաձեն, ընտրողների խմբից՝ կուսակցությունից եւ ընտրողների խմբից՝ «Դեմոկրատական Վրաստան» շարժման նախագահ Կարլոս Ղարիբաշվիլին, Վրաստանի ազգային համաձայնության եւ վերածննդի միության վարչության նախագահ Վալերիան Ադվաձեն, Վրաստանի ազգային ճակատից, հանրապետական ազգային ճակատի վարչության նախագահ Նոդար Նաթաձեն եւ Ազատ դեմոկրատների միությունից անկուսակցական թեկնածու Թամազ Կվաչանտիրաձեն:

Համաձայն պրեզիդենտական ընտրությունների օրենքի, բոլոր թեկնածուները մինչեւ մայիսի 2-ի ժամը 22-ը պետք է ընտրական հանձնաժողովին ներկայացնեն 10 հազարից ավելի ընտրողների ցուցակ:

ՎՐԱՍՏԱՆԸ ՓՆՏՐՈՒՄ Է ԷՆԵՐԳԻԱՅԻ ԱՆԿԱԽ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ

Ավստրիական «Կեսլեր» ֆիրման եւ հիդրոէներգետիկայի գծով մի շարք ավստրիական կազմակերպություններ իրենց խնամակալության տակ կվերցնեն Վրաստանում հիդրոէներգետիկայի զարգացման ծրագիրը: Պայմանավորվել են ստեղծել համատեղ ձեռնարկություն, որը կկառուցի եւ կգործարկի փոքր էլեկտրակայաններ: Արդեն իսկ առաջիկա տարիներին շահագործման կհանձնվեն մոտ 20 փոքր էլեկտրակայաններ: Վրաստանը փնտրում է էլեկտրաէներգիայի անկախ աղբյուրներ: Այսօր հանրապետությունը գործնականում Միության էներգետիկական պատանդն է եւ լուրջ բախման դեպքում ստիպված կլինի կանգնեցնել համարյա բոլոր արտադրական հզորությունները, ինչպես դա եղավ այս տարվա փետրվարին: □

Լուրերը՝ interfax, ETA եւ սեփ. թղթակիցներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Միջազգային օգնություն Իրանում ապաստանած փախստականներին

Հետպատերազմյան խռովահույզ օրերին, երբ Իրանն ակամայից դարձավ հարյուր հազարավոր քուրդ փախստականների ապաստանավայրը, միջազգային հանրության կողմից մեծ ջանքեր էին գործադրվում փոքրինչ թեթեւացնելու աղետյալների հոգսը: Այդ խառնակ իրավիճակում Իրանին բաժին ընկած բեռն ավելի ծանր էր, քան Թուրքիայինը: Սակայն օտարերկրյա օգնությունների առյուծի բաժինն ուղարկվում էր Թուրքիա, իսկ Իրանն ավելի շատ իր սեփական միջոցներով էր աշխատում հոգալ իրաքցի քրդերի եւ շիաների կարիքները:

Իրանը, որ նույնիսկ աղետաբեր երկրաշարժից հետո դրսից ուղարկված օգնությունը վերապահությամբ էր ընդունում եւ օգնություն աղերսելիս մեծ զսպվածություն էր հանդես բերում, այս պարագայում համաշխարհային հանրությանը կոչ արեց օգնել Իրանում ապաստանած ավելի քան մեկ միլիոն փախստականների:

Ապրիլի կեսերին Իրանի ռադիոն տագնապով հայտարարեց, որ երկրի սահմանամերձ շրջաններում ապաստանած հարյուր հազարավոր փախստականներ Իրանից եւ միջազգային կազմակերպություններից օգնություն եւ պաշտպանություն են աղերսում:

Քուրդ փախստականներին օգնություն ցուցաբերելու խնդրանքով ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարին դիմեց Իրանի արտգործնախարար Վելայաթին:

Իր ելույթներում նախագահ Ռաֆսանջանին նույնպես հանդես էր գալիս նմանօրինակ հայտարարություններով:

Սակայն մինչեւ վերջերս միջազգային օգնությունն առավելապես տրամադրվում էր Թուրքիային:

Ապրիլի 16-ին Իրանի արտգործնախարարը Ավստրայի արտաքին գործող նախարարին տեղեկացրեց երկրում ապաստանած փախստականների վիճակի մասին: Նույն հարցն արծարծվեց նաեւ Իրանի, Իռլանդիայի եւ Դանիայի արտգործնախարարների միջեւ օրերս կայացած հանդիպման ժամանակ:

Ֆրանսիան նույնպես պատրաստակամորեն ցանկանում է օգնել Իրանին՝ հոգալու երկրում ապաստանած քուրդ փախստականների կարիքները: Օգնության առաքելությամբ Իրան ժամանած տիկ. Դանիել Միտերանը, բարձր գնահատելով երկրի ղեկավարության եւ ժողովրդի համատեղ ջանքերն իրաքցի փախստականներին ցուցաբերած մարդասիրական օգնության համար, խոստացավ, որ Ֆրանսիա վերադառնալուց հետո ջանք չի խնայի կոորդինացնելու Իրան առաքվելիք օգնությունը:

Ապրիլի 22-ին Իրան ժամանած Եւրախորհրդարանի հանձնախումբը՝ Լյուքսեմբուրգի արտգործնախարարի տեղակալի գլխավորությամբ. Ուրմիա քաղաքում մոտիկից ծանոթացավ փախստականների վիճակին:

Մինչ այդ Բրիտանիան հայտարարել էր, թե կրկնակի անգամ ավելացնելու է իրանաբնակ փախստականների համար նախատեսված օգնությունը:

Այսպիսով, Իրանի ղեկավարները մեծ ջանքերի գնով կարողացան Արեւմուտքի ուշադրությունը գրավել երկրի վրա:

ԱՄՆ-ը նույնպես ցանկություն է հայտնել միանալու Իրանում ապաստանած փախստականների համար կազմակերպվող օգնությանը: Սակայն Վաշինգտոնի համար Թեհրան տանող բոլոր ուղիները մինչեւ վերջերս փակ էին: Այդուհանդերձ, երկու երկրների միջեւ քաղաքական հարաբերությունների վերականգնման համար արդեն հող է նախապատրաստվել:

Վերջին շրջանում ԱՄՆ-ը Իրանի հետ Շվեդիայի միջնորդությամբ բանակցություններ է վարում, որոնց նպատակը՝ իրաքցի փախստականներին օգնելն է: Այդ բանակցությունների ժամանակ Իրանը համաձայնություն է տվել, որ ԱՄՆ-ը փախստականների համար նախատեսված օգնությունն ուղարկի օդանավերով եւ ուղղաթիռներով: Սակայն դեռ հայտնի չէ, թե ԱՄՆ-ը ե՞րբ է մտադիր կազմակերպելու այդ օգնությունը: Ավելի վաղ, Բուշն իր ելույթներից մեկի ժամանակ նշել էր, թե ԱՄՆ-ը պատրաստ է օգնելու Իրանին եւ նրա միջոցով՝ իրաքցի փախստականներին, սակայն անբարենպաստ հարաբերությունները թույլ չէին տալիս նախաձեռնելու այդ գործը:

Ամերիկայի հետ քաղաքական հարաբերությունները վերականգնելու համար դեմ է արտահայտվել Այաթոլլահ Խոմեյնիի որդին՝ Ահմադ Խոմեյնին, նշելով, որ դա հակասում է հոր իղձերին: Ապրիլի 23-ին մշակույթի գործիչների հետ հանդիպման ժամանակ արտասանած ելույթում, Ահմադ Խոմեյնին պնդել է, թե Ամերիկայի հետ հարաբերությունները վերսկսելու հարցը քննարկման ենթակա չէ: Ահմադ Խոմեյնիի կարծիքով Ամերիկայի հետ հարաբերությունների հարցը դիպչում է իսլամական արժեքներին:

Ահմադ Խոմեյնիի ելույթին հակահունչ է Ռաֆսանջանիի նախորդ օրվա հայտարարությունը: Ապրիլի 22-ին «Էթթելաաթ» թերթին տված հարցազրույցի ժամանակ երկրի նախագահը չի բացառել ԱՄՆ-ի հետ հարաբերությունները վերսկսելու հավանականությունը, այն պայմանով, որ Վաշինգտոնը վերանայի իր քաղաքականությունը Իրանի հանդեպ եւ առնվազն հետեւի եւրոպական երկրների օրինակին:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Բեյքըր-Դենքթաշ հանդիպում Վաշինգտոնում

Այսպես կոչված Հյուսիսային Կիպրոսի Թուրքական Հանրապետության հռչակումից ուղիղ 8 տարի հետո «պրեզիդենտ» Ռաուֆ Դենքթաշը Վաշինգտոնում հանդիպում ունեցավ Ջեյմս Բեյքըրի հետ: Դա, ամենայն հավանականությամբ, ծրագրվել էր Թուրգութ Օզալի ԱՄՆ կատարած այցի ժամանակ եւ հանդիսացավ պետական քարտուղարի մակարդակով Դենքթաշի առաջին հանդիպումը անցած տարիների ընթացքում: Այս հանգամանքը ինքնին մեծ կարեւորություն է հաղորդել «Հյուրրիյեթ»-ի կողմից որպես «պատմական» բնութագրվող հանդիպմանը: Իսկ Դենքթաշի ընդունելությունը Բեյքըրի կողմից Կիպրոսում առաջացրել է մեծ դժգոհություն հույների շրջանում:

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, «Հյուրրիյեթ», ապրիլի 17. Սպիտակ տան խոսնակ Մարգարեթ Թաթուայլերը անդրադառնալով Դենքթաշի այցին, հայտարարեց, թե ԱՄՆ-ի դիրքորոշումը Կիպրոսի հարցում մնում է անփոփոխ: Ինչպես հայտնեց խոսնակը, Դենքթաշը Վաշինգտոնում հանդիպել է պետական քարտուղարի քաղաքական հարցերի գծով տեղակալ Ռոբերտ Քիմիթի հետ, իսկ Բեյքըրի հետ նա ունեցել է ընդամենը շատ կարճ տեսակցություն: Այնուհետեւ Թաթուայլերը նշեց, որ «Ռաուֆ Դենքթաշը Կիպրոսում թուրքական համայնքի առաջնորդ է: Նա Միացյալ Նահանգներ է ժամանել որպես կղզում կողմերից մեկի ներկայացուցիչ: Հանդիպումները նրա հետ կատարվել են Կիպրոսի հարցում կողմերի երկխոսությանը նպաստելու նպատակով: ԱՄՆ-ը Կիպրոսում ճանաչում է մեկ պետություն, իսկ Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետությանը՝ ոչ»:

Վաշինգտոնում կայացած մամուլի ասուլիսի ժամանակ Ռաուֆ Դենքթաշն իր հերթին ասաց հետեւյալը. «Կիպրոսի հարցը կղզում բնակվող երկու համայնքների հարց է: Ոչ Թուրքիան, ոչ էլ Հունաստանը չեն կարող ստիպել մեզ ընդունելու հույների գերիշխանությունը: Առճակատումը հարցի լուծման եղանակ չէ: Անհրաժեշտ է երկ-խոսություն: Չէ որ Թուրքիան հայտարարում է հարցին լուծում բերելուն պես Կիպրոսից հեռանալու իր [illegible] մասին: Հույները թուրքական սպառնալիքի պատճառով չէ, որ զինվելու մտադրություն [illegible] ուղղությամբ այսքան [illegible] ջանքեր են գործադրում: Ընդհակառակը, դրանով նրանք փորձում են Թուրքիան հրահրել նոր [illegible]ործողությունների»: □

«Անապատի փոթորիկից» հետո ավ[illegible]ղամրրի՞կ

Արաբ գիտնական Ֆարուկ Էլ-Բազը Պարսից ծոցի շրջանում եւ հատկապես «Փոթորիկ անապատում» ռազմական գործողությունների վայրերում ուսումնասիրություններ կատարելուց հետո երեկ հայտարարեց, որ Քուվեյթի նավթահորերի շրջակայքում [illegible]ներում ու բախումների ընթացքում պայթած ռումբերը վտանգավոր անդրադարձ են ունենալու շրջակա բնության վրա՝ նաեւ օդերեւութաբանական տեսակետից:

Ըստ նրա հաշվումների, շրջանի երկրների ամբողջ տարածքում եւ նույնիսկ հեռավոր շրջաններում սպասվում են լայնատարած ավազամրրիկներ: □

AZG semi-weekly, 47 Alaverdian St., Yerevan, Armenia, USSR 375010
phone: 58-18-41, fax: (8-852)56-2941
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Դասիչ՝ 69149:
Macintosh կոմպիւտերային ձեւաւորումը՝ Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ լրատուական գրասենեակի:

digitised by A.R.A.R.@